

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

— XXI. ÉVFOLYAM, 3. (118.) SZÁM —

*Első szentáldozás az arad-belvárosi római
katolikus templomban* (Kurunczi Ferenc felvétele)

A R A D
2017. június

CSIKYSEK A TANÉV VÉGE FELÉ

Szalagavató – Pompon tánc

Szalagavató – A keringő

Szalagavató – A keringő közelről

Néptáncgála – Kispacsirták

Kurunczi Ferenc

Néptáncgála – Az elsősök

Kurunczi Ferenc

Kurunczi Ferenc

Néptáncgála – A nagyok

Ballagás

csikyszek@elvarad.ro

Kurunczi Ferenc és Siska-Szabó Zoltán felvételei

Tartalom

Juhász Béla: Néptáncgála	1
Irodalom, művészet	
Szabó Péter: (korsók)	2
Böszörményi Zoltán: Az akaratról	2
Arany-Tóth Katalin: Szerelmes vers	2
Ódry Mária: Volt egyszer egy Flórián-kápolna	3
Grosz László: ha csend van...	3
Radnai István: Ma is megkívánom	4
Juhász Béla: Előadáson	4
Gyerekmédence	5
Kurunczi Mária: Hegyi utakon	5
Tatár Etelka: Chicagói levél – Ifj. Fekete István legújabb kötétéről	6
Köteles Nikolett: Halott oltalom	8
Simpf Angelika: Világ	8
Puskel Péter: Egy kicsit a „miénk” is	
Battonya nagy művésze	9
Nótáros Lajos: Arad marad (VII/9.)	
A román kérdés	11
Hitélet	
Bátkai Sándor: Évszázadok csodája...	13
Horváth Csaba: A Cosmos ura	14
Fiegel Erzsébet: Az élet lényege – A metafizikai tradicionalitásról	15
Matekovits Mihály: Minorita anekdoták (4.)	16
Oktatás	
Módi Kinga: Protestáns felekezetek országos olimpiája	17
Matekovits Mihály: Nevesített magyar iskolák Arad megyében	19
Memoár	
Koreck Aladár: Diákok a színpadon	21
Dr. Perneki-Simonsits István: Mesél a múltéti napló	22
Regéczy Szabina Perle: Szemek tüzeiben	24
Történelem	
Dr. Vajda Sándor: A borosjenői vár (I.)	25
Helytörténet	
Ujj János: Egy másik Tisztoiselőtelep	28
Sarusi Mihály: Hodács: magyarosan!	30
Siska-Szabó Zoltán: Régi és új Arad (8.)	32
Azt írta az újság	
Piroska István: Az 1916-os, utolsó magyar koronázási szertartás egy érdekes aradi vonatkozása	33
Útinapló	
Milka Péter: Amerikában jártunk (II.)	35
Keresztrejtvény	
Brittich Erzsébet: Ügyvéd volt megyénkben	37
Humor	
Kövér Péter: A nemzés misztériuma, avagy az oroszlán és a disznó	38

NÉPTÁNCGÁLA

Kalotaszegi legényes, lassú és friss csárdás, szapora, kiolvasó, fogócska, párválasztó, parádi táncok, kanász-tánc, üveges tánc, délföldi tánc, szatmári verbunk, keresztező, átvető, páros forgó, magyarpalatkai táncok, kalocsai táncok, rábaközi verbunk, györgyfalvi legényes, bodrogközi táncok, asszonytánc, vonulós, körcsárdás.

A nagyszínház nézőtere tömve. Szülők, nagyszülők, ismerősök, pedagógusok, iskolatársak.

A színpadra vetített reflektorfényben kétszázötven táncos lábú gyermek. Az előkészítősök meg a többi elemista. Kevesebben ugyan, de jelen vannak a nagyok is. És a két kórus: a Kispacsirták meg a Csiky énekkara. Népdalokat adnak elő. Cseng, zeng, lélekbe hatol a gyermekek hangja. Május utolsó napján a közeledő tanévzárásra várva, igazi szívet-lelket melengető, nagyszabású ünnepéellyel búcsúznak a tanévtől az aradi Csiky Gergely Főgimnázium diákjai. Immár kilencedik alkalommal küldik őket színpadra – Hadnagy Éva, Khell Levente, lelkes ötletgazdák, Sztankó Károly, a fáradhatatlan, csupaszív, békéscsabai táncoktató, a tanítók, tanárok és nem utolsó sorban a szülők, nagyszülők.

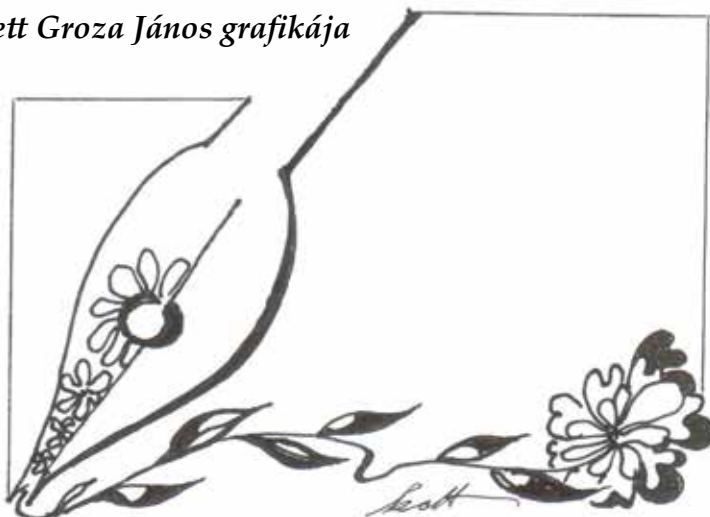
A műsorközlő fiatalember szavai: „A néptáncgálák célja: fejleszteni a gyermekek mozgáskészségét, tudatosan erősíteni a közösségi érzést, játékra nevelés és mindenképpen az élményszerzés.”

Karcsi bácsi szavai: „Nagyon szeretem önöket, nagyon szeretem a gyerekeket, nagyon szeretek ide járni, Aradra. Nagy öröm látni, hogy ennyi magyar gyerek táncol itt. Kíváncsi vagyok nektek, kedves gyerekek, legyetek nagyon boldogok!”

A műsorközlő leányka szavai: „A Csikyben nemcsak a leckét tanuljuk meg, hanem azt is, hogy hova tartozunk.”

Juhász Béla

Kettő Groza János grafikája

Szabó Péter

(KORSÓK)

könyvespolcaimon körösrévi edények
sorjázó szavaink is szűk szobájukban
most ilyen mélyen-elhalkuló fehérek
makulátlan már a fehér lapú táj

csengő-bongó kiégett korsó
mesteri a munka – szomjat olthatna
dís csupán száraz levegővel teli
mégis üzen és így léte emberi

és üzen a kéz mely egykor megteremtette
élő tájról népről fájó lángról lányról
és bár mattfehér – csillogó emberi elme
és küzdelmes létnek a dicső győzelme

így sorakoznak korsók tányérok szavak
lángok tájak mik megragadnak vagy fájnak
és látom mily nemes anyag a pusztá agyag
ha átjárja szellem és megtartó akarat

Arany-Tóth Katalin

SZERELMES VERS

Ahogy kibontja fényét a napsugár,
én úgy ragyognék benned, időtlenül.
Lélegzetnyi csöndem most csak arra vár,
hogy ott keress szerelmet, hol szívem ül.

Hajamba tűzöl egy nyíló virágot,
a mezőn majd ránk hajlik minden kalász;
szerelem-dal zeng, s betölti hiányod,
mit e végtelen úton velem bejársz.

Ha majd kibontja fényét a napsugár,
így ringunk mi ketten a Világ ölén.
E képzelet, hogyha egyszer összezár,
benne boldogok lehetünk, te meg én.

Böszörményi Zoltán

AZ AKARATRÓL

*Ahonnán a dolgok keletkezésüket nyerik,
ugyanoda tér vissza pusztulásuk is,
a szükségszerűség szerint...*

(Anaximandrosz mondása, Kaczinszky Éva fordítása)

Azt várod, meghajoljak előtted,
s ünnepeljelek,
forgassam a gondolat szívében a kést,
ahogyan az elmúlást szokta Isten
a miénkben.

A lázadás ujjongó öröme
töri millió szilánkra
a törvény üvegállványát!
Ezt ünneplem, az ellenszegülést.
Az ellentmondás ágról ágra száll,
madarat rejt hideg kezű,
leveles ágak között.

Tiltakozás a madár éneke,
*mint az élet, merészebb,**
örökké él, mint a láng,
mely kézről kézre jár.
Az akarat többet akar,
mint a Szeretet,
*mely mozgat napot és minden csillagot.***
Elemi erők súlya alatt
roppan az ág,
de nem az akarat.

*Rainer Maria Rilke: *Rögtönzött sorok*, bejegyzés Lucius bárónak kötetébe, Szabó Ede fordítása.

**Dante Alighieri: *Isteni színjáték* – utolsó sor, Babits Mihály fordítása.

Czernák Dorottya grafikája

Ódry Mária

VOLT EGYSZER EGY FLÓRIÁN-KÁPOLNA

Mindenki tudta, hogy ékszer, barokk érték,
mégis egy éjszaka alatt elhordták, ledöntötték.
Kellett a hely...

Pedig a kápolna csak állt, imádkozott, kért...
Csendbe üvölt a kérdés: – miért, miért, miért?
Mit rohanva megevett buldózerek éhes gyomra,
a történelem, látszólag hagyott magunkra,
– a hatalom, mely erős volt ugyan, de gyáva,
nem tudta, hogy a szívünkől feltörő vörös láva
éget, és lelkünkől menti át
a dűlő falat, tornyot, gerendát –
s megmaradt.

A kápolna beszűkült szeme – ablak –
szája kitárt kapu – sír
– mint az aszfalttal egy szintre döngölt,
mindent elnyelő vörös sír.

S az írás a kapu fölött
világba, égbe kiált:
„OLTALMAZD ARADOT!”
– legyőzhetetlen –
mert, hogy eltűnt – még mindig fáj –
mindenkinek – emberöltőkön át.

Arad, 2017. március 29.

*Az egykori aradi Flórián-kápolna
(Ódry Mária festménye)*

Grosz László

HA CSEND VAN...

ha csend van – én ábrándozom,
te lettél múzsám, pártfogóm,
és bevon hangod bársonya,
ilyesmi nem ért még soha...

ha csend van, s ajtóm rám nyitod,
majd megfejtődik száz titok,
és hálaimák köntösét
vidáman szabhatom köréd...

ha csend van, s arcod oly közel,
és áldott karod átölel,
kizár bánatot, vad vitát:
kettőnkől áll a nagyvilág!

*A Flórián-kápolna zuhanása
(Ódry Mária festménye)*

Radnai István

MA IS MEGKÍVÁNOM

Gondolkodnom kell, hol is állt a nevezetes kredenc. Amennyiben a hallban... akkor az még a háború előtt történt, a Hidegkúti úton.

Ha a Pasaréti út 94-ben, akkor már bőven a háború és az ostrom után, amikor anyám egy konzeszt tanított, aki egy Hawaiiról származó amerikai őrmester menyasszonya volt. (Tőle a nyelvórákért Cadbury-csokoládét kaptunk.)

Nem is értem, hogyan tudják a felnőttek szavak nélkül megérteni egymást, amikor *arról* van szó? Idővel megtanultam, mi lehet az, amiért a felnőttek *odavannak*...

Frédi szerint, nagyon bűdös lehet arrafelé, és ezért a nyilvánosházakat a szag után lehet megtalálni. Már nem tudom tőle megkérdezni, hogy első barátnője, egy endékás nagylány, szokott-e *előtte* mosakodni. Bár az az eset már a Balatonnál történt meg vele. (Ott van elég víz.)

Hatéves lehettem, amikor az én felvilágosításom egy sufni homályában elkezdődött, akkor is csak az illatok megtapasztalásáig jutottunk. Tizenkét éves, fekete hajú lány volt az oktatóm. Megérinteni engedte, az ujjamon valami furcsa nyirkosság emlékével jöttem ki a napvilágra. Többet nem beszéltünk róla, hamarosan elköltöztek. Szerintem nyugatra.

Akkor még lehetett.

Több mint tíz évnek kellett eltelnie, mire a továbbképzésig eljutottam. Afféle posztgraduális képzés lehetett, és csalódást okozott!

Hogy miért jutottak eszembe a csokoládéről a lányok? Keserű csokoládé volt a kredenc sarkán, kilónyi tábla, a vagdalódeszkán tartották anyámék. Folyton szidtak, miért nem eszem, miért vagyok ilyen sovány. Mondhatni girhes.

Míg én a tejföldre áhítoztam, ami nagyanyám szerint túlságosan drága ahhoz, hogy elnyaljakodjam. Azóta is dupla adaggal eszem a rakott krumplit és a káposztát, rakott vagy töltött, egyre megy. Nekem mindig úgy tálalnak, hogy behozzák a tejfölt.

Szegény nagyanyám ötven éve halt meg, de a tejfölt azóta sem felejttem!

Amióta cukorbeteg lettem, megeszem a csokipudingot is. Azelőtt csak a vaníliásat. A tejföl iránti rajongásom megmaradt gyerekkoromból, bár idővel híztam egy kicsit.

Talán arra is rájöttem, miért lehet egy nő édes.

Miért szólították annak idején is *édesnek* a lányokat a szerelmes levelekben, és azokban a regényekben, amelyeket akkortájt főleg a nők olvastak.

Talán ezért is dugdosták előlem asszonyanyámék – mint a tejfölt –, nehogy kiismerjem a női nemet. Vagy éppen a női *igent*?

Juhász Béla

ELŐADÁSON

Az ősz hajú úriember leült az egyik hátsó székre... amelyet előtte megfordított. Így a hátát mutatta az előadónak.

Izgalmas értekezésnek ígérkezett a rendezvény. Titkokat árult el az előadó. Szájtátva hallgatta a népes közönség. Néhányan rögzítették szavait mobiltelefonjukra. Mások lefotózták a derék kutatót, egyikük pedig videofelvételt készített.

Emberünk mozdulatlanul hallgatta a nem látott előadót, és arra gondolt, hogy bár ő megfordította székét, az idő visszafordíthatatlan. Vagy mégsem?

Feltette távolba látó szemüvegét, és hosszasan bámulta a terem végében, a leghátsó sorban ülő szőke hölgyet, aki mini szoknyája alól kivillantott egy kicsit hamvas combjából.

GYEREK MEDENCE

Hétvégén az ötnapos gyűrődés után a család nagy örömmel vonul ki a strandra. A testnek olykor szüksége van a forró, nyári szellőre, a termál medence zöldesbarna vizének simogatására, az óriáscsúszdán való leereszkedés termelte adrenalinra, a halászlé valódi fűszerpaprikával színezett, sűrű levére. De elsősorban a napfényre. Anya bekeni Apa hátát meg az orrát is a gyerek szuperérzékeny bőrére vásárolt naptejtel. Fő az elővigyázatosság!

A mámoros sörözgetést a hangosbeszélő érdes hangja szakítja félbe: „Kérjük a kedves szülőket, hogy a gyerekeket azonnal távolítsák el a gyermekmedencéből. A víz fertőtlenítése szükségeltetik.”

Apa torkán megakad az olajban ropogósra sült hekk utolsó falatja. Pedig nem volt benne szálla. Kihörpinti söröspoharából a habját vesztett, már langyos sört, és eszébe jut valami.

– Hol van Lajoska? Merre van a gyerek?

– Most jön a medencétől, ne izgulj! – nyugtatja meg Anya.

– Mitől van a fürdőnadrágján az a barna folt? – kérdi Apa.

– Nem is barna. Inkább sárgás – mondja Anya, aki minden körülmények közt az ötéves Lajoska pártját fogja.

– Volt ma reggel kakilni? – kérdi Apa, miközben eszébe jut, hogy a megegyezés szerint az ő feladata lett volna vécére ültetni a kölyköt. Meg az is eszébe jut, hogy folyó ügyeit már végezte ő is az úszómedencében, de kakilni sohasem szokott nyilvános helyen!

– Felhők gyülekeznek az égen, menjünk már gyorsan! – mondja Anya. Összeszedi a takarót, belebújik strandpapucsába, megfogja Lajoska kezét. Egy közeli bodzabokorról letép egy illatos, virágzó ágat. Sietve elindulnak a kijárat felé. Apa két méterről követi őket.

Kurunczi Mária

HEGYI UTAKON

Új reggel...

Újra reggel van. A hegyi patak csillogón, apró csobogással előz meg a kis ösvényen... A fűszálat megtaláltam, mely tegnap még a hajnalt jelezte... Csillog minden körülöttem, élek, ÉLEK MÉG. Ősz hajam fújja a reggeli szél... Szemem mintha káprázna, a hegy tetején ott áll Ő, akit elképzeltem álmaimban... S egy perc múlva eltűnik... Miért mutatta magát, ha nem marad velem, pedig oly keveset kérek, csak néhány boldog percet...

A Nap felkúszik az égen, s jelzi, hogy mégis hosszú magányos órák várnak rám, ha a csúcs fölött ismét lebukik a nap... s nincs tovább boldogság... Mi este még oly szépnek tűnt, reggelre mind elszállt...

Dél...

Délidőn csücsül a Nap, sugarai újra cirógatnak... Felráztam magam a reggeli csalódásból, s újra ŐT kutatom minden utamon... Fel-felmegyek a kis erdei ösvényen, buktató fűszálak kísérik, s ha lábam alá nem nézek, felbukom. Fá-

radt vagyok... Már napok óta barangolok ezeken a hegyi utakon... pedig tudom, nem láthatom... de ha szaporázom lépteim, még utolérem én... s imáimba foglalom nevét, ŐRIZZE MEG NEKEM ŐT AZ ÉG!

Egy másik nap elmúlása...

Kora délutáni fénysugár kúszik be az erdő sűrűjébe... Dél óta bolyongok, keresve mit reméltem. Hűvös szellő borzolja hajamat, lábam már egyre fárad. Nem jön Ő... nem jöhet... nem ismeri ezt az erdei ösvényt. Pedig ez az Ő világa. Ő itthon van, csak elkerüljük egymást... Szemlátomást meg a Nap lefelé az égen. Estére készülődik, s én itt maradok a sötétben. Félek. A sötétből, a magánytól, a sziklától, amik most nem kiáltanak rám, óvnak, mintha Ő óvna valahol.

Őz szalad el mellettem. A madarak is halkabbra fogják hangjukat. Lassan egyre több csillag sziporkázik, s Ő elmarad. Valahol távol.

Nem is tudja, hogy itt vagyok? Miért is tudná? Hiszen csak álmaimban van jelen, s a nappalok

csendes perceiben. S a végtelenben, amelyben keresem, s már nem is tudom, hol találom. Megtalálom? NEM.

Ő a lét és nemlét között lebeg, s ma is hiába várom...

Az éjszaka varázsa...

Újra eljött az éj, és sötétebb, mint valaha.

De mégis pislákol egy fény, egy halvány remény, s megint megjelenik ott, a fák tetején... Ő... mint mindig, minden éjjel, ha várom...

Arcom simítja egy fénysugár, mely a fák közül bújt elő. Ilyenkor csendes az erdő. Az Ő, s az én

világom. A hegyi ösvények újra élednek, s a holdvilágnál arca ráncait nézem. S már nem számolom a nélküle eltöltött éveket, ÉLETET.

A MOST-pillanatot akarom megragadni, megőrizni s megélni, míg újra elém sodorja ŐT a sors, mely mindeddig hozzám oly mostoha volt.

Igen, a sors, akit elém s mellém sodort, mindenkivel elvett tőlem, mert csak neki volt joga ehhez...

De most már nem hagyom! Várom Őt minden hajnalon, minden hegyi úton, s minden kavicsban Őt látom...

Boldog éveket akarok!

S ehhez most már NEKEM van JOGOM!

Tatár Etelka

CHICAGÓI LEVÉL

IFJ. FEKETE ISTVÁN LEGÚJABB KÖTETÉRŐL

*„Végy kezébe magyar,
Szerény kis könyv vagyok,
Betűimen szív, lélek
S fájó könny ragyog...”*

(Dr. Fiedler Kálmán, alias Soproni Bálint)

Ismét új Fekete-könyvet tarthat majd az olvasó a kezében, és lehet, hogy már tart is, ha szerencsésebb, mint én. Nekem a nyuszi hozta, mert, ahogy a szerző írta egy magánlevélben, a decemberi küldemény elveszett a postán.

„Kedves Etelka! Az első küldeménye új kiadású könyvemnek elveszett!!! December 16-án 15 példányt adott fel az ágensem, de máig sem ért ide...” Idáig a levél. Komoly dokumentum értékű, mert ebben az évben nekem is sok gondot okozott a posta – és bizonyára másoknak is –, például az aradi karácsonyi üdvözlét, amit december 6-án tettek fel, csak február közepén ért ide. De nem a posta ördögéről akartam regélni, hanem egy ördögien jó kis könyvről. Igaz, már a kedves olvasó nyuszi-csomagjában nem lesz benne.

Ifj. Fekete István *Meztelen város* című kötetről van szó, amely válogatott írásokat tartalmaz a Zenit Könyvek kiadásában (2016).

A kötet érdekessége a sok életrajzi adat, a nosztalgizáló visszanézés, az összegzés. Kétségtelen, hogy ennek a kötetnek irodalmi értéke mellett dokumentum jellege is markáns, nemcsak az író egyénisége, élete, műve tekintetében, hanem a

chicagói magyarság, a közösség életét illetően is. A magánélet és közélet, mondhatnám politika összefonódását érzékelteti már a kötet első mondata is: „Az 1956-os szabadságharc bukása után – mivel a rendszer kopói elkezdtek összeszedni azokat, akik részt vettek a fegyveres ellenállásban – jobbnak láttam elhagyni hazámat. Amit persze akkor is megtettem volna, ha otthon lapulok a harcok alatt, és semmiféle megtorlás veszélye nem fenyeget.” (*Szomorú szilveszteréjjel*, 5. old.)

A megható, majdnem komor bevezető után aztán jönnek az ifjúkor bohókás hétköznapijai, szerelmek, bálók, bulik és nők, nők, nők, ahogy ez természetes is egy egészséges fiatalember életében. Sok-sok érdekes történet és érdekes egyéniség. A nők mellett bürokráták, csempészek, feketézők, szoknyavadászok, hősök és bohócok, eladók és postások, buta tolvajok, okos újságírók, modern költők és morális nihilizmus, na meg a tipikusan amerikai – ne mondjam, chicagói – playboy klubok.

A nosztalgikus hangulat még a jellemzően „feketés” humoron is átsüt: „Ezekben az emlékeimben egyre szépülő években volt még egy

másik – részünkről hallatlanul szellemesnek talált – vicc. Amikor valahol láttunk egy fiatal nőt, aki kutyát sétáltatott, közelébe mentünk, és egyikünk mondta:

– Nézzétek, milyen aranyos kis dög!!

Erre kórusban azt harsogtuk:

– Igen, de a kutya is helyes!” (34. old.)

Vagy: „Az 1960- as évek közepén még szabad és független legényember – tehát szabadon és függetlenül legénykedő ember – voltam. Ezekben az egyre inkább ködbe vesző, szép és eseménydús éveimben, mint egy chicagói sportklub vezetője kerestem a mindennapi porcukrozott barátfülére valómat.” (54. old.) Még sorolhatnám a témába vágó idézeteket, hiszen a könyvben refrénként szinte húsz oldalanként megszólal valamely formában a nosztalgia.

És ha visszaemlékezésekről van szó, akkor nem hiányozhat a fiatalkori eszménykép sem, az Édesapa. Egy helyen így emlékezik az apa munkamódszerére: „Hihetetlen gyorsan írt. Ha belekezdett egy regénybe, a napi átlaga 25-30 készre írt oldal volt. Ezért tudott 250-300 oldalas regényt 4-5 hét alatt megírni.” (27. old.) Önmagáról pedig nem kis öngúnnal mondja: „Az persze tökéletesen érthető, hogy nem értek a technikai dolgokhoz. Ugyanis én a betűk, a szavak, a mondatok és a magasaróptű, de egyben mélyenszántó gondolatok sokak által irigyelt nagymestere vagyok. Na jó, nem nagymestere, hanem szorgalmas iparos, avagy szürke napszámosa, a lélek és a szellem embere.” (99. old.)

Majd az életút összegzése: „Irodalmi múltamról és »életművemről« röviden annyit, hogy az 1960-as évektől datálható. Először főként kanadai és amerikai magyar újságok adtak helyet elbeszéléseimnek, politikai cikkeimnek, kulturális összefüggésekről írt riportjaimnak és »humorosnak« szánt kirokijaimnak.

A magyar emigráció legismertebb és legsikeresebb, a világ összes kontinensén olvasott hetilapjának tulajdonosa és főszerkesztője, Vörösvári István, megtisztelt, és heti rovatot adott nekem lapjában. Azóta, vagyis soraim írásakor 29 éve, többnyire humorosnak szánt rovatom hetente »élvezhető« a *Kanadai–Amerikai Magyarországon*.

1999-től 2013-ig, tehát 14 év alatt 18 könyvem 27 kiadásban jelent meg Magyarországon, egy-egy pedig az USA-ban, Kanadában és Romániában.

Az emigrációban két magyar regénypályázaton indultam, és mindkettőt megnyertem: 1994-ben *A hajótörött nemzedék* az USA-ban, 1986-ban a *Zászlóalj a Don-kanyarban* Kanadában.

Édesapám is két regénypályázaton indult, és ő is mindkettőt megnyerte: *A koppányi aga testamentuma* és a *Zsellérek*. Sajnos, sem mint író, sem mint ember, még árnyéka sem lettem neki. Ezért elhatároztam, hogy a jövőben semmiféle regénypályázaton nem indulok, mert legalább a két pályázat megnyerésében hasonlítani akarok az édesapámhoz.

Ennyi, azt hiszem, elég – sokak szerint talán túl sok is – életrajzom bemutatásából.” (168–169. old.)

Aki szereti a jellemzően „fekete” humort, öni-róniától sem mentes stílust, a változatos témákat, ezúttal sem fog csalódni sem az íróban, sem a kötetben. Színes személyiség, aki megvillantja a mindennapi élet szürkeségében azt, ami élvezetes, szórakoztató és még a hibák és negatívumok is megszépülnek, de legalábbis emberközelben megbocsáthatóvá válnak. Szórakoztató olvasmány a könyv nemcsak az Államokról és az itt tapasztalható visszásságokról, politikáról, de a férfi-nő örök kapcsolatáról is. És mindez mögött a személyes élmény, gyermekkor, ifjúság, megélt tragédiák vagy a nyugalmas szépség vagy éppen annak nosztalgikus vágya.

Szép, emberarcú kötet, hiszen önismeretünk egy súlyos fejezetét tartalmazza, egy szólam az ótágú sípon, és fontos állomás az alkotói pályán.

Isten éltesse az író, hogy további érdekes, értékes alkotásokkal örvendeztethesse meg olvasóit!!!

„Ha írónak születél, kislány, nincs szükséged a tanácsomra! Ha pedig nem születél annak, hiába is ajánlom neked, hogy így írsz vagy úgy. Egyre azonban vigyázz! Soha ne akard másnak, főként többnek mutatkozni, mint ami és aki vagy. A hamisságot megérzik az olvasóid és elfordulnak tőled! A legfontosabb pedig, hogy soha ne szégyelld a szívedet...” – mondja az apa, Fekete István, fiának útravalóul. (109. old.)

Chicago, 2017. ápr. 25.

Kett Groza János
grafikája

PIHETOLLAK A CSIKYBÓL

Köteles Nikolett

HALOTT OLTALOM

Vakok... Mind vakok,
mint a csendes éj.
Szemükben homok!
Ó, már nincs esély?
Egyedül vagyok,
mint az űzött szél,
ki némán sikolt,
s fut, de nem remél.

Álarc lelkemen:
illatos virág
omló penészen.
Kicsiny könnycsepp rág
fakult szememben,
s mosolyért kiált!
Látod te is, nem?
Ezek krónikák.

Égve mesélnek
a gyötrő tűzről.
A tűzről, melynek
ajka belülről
kiált az égnek!
Ordít szívemről,
hangjai élnek,
te mégsem őrzöl.

Már te sem látod
mosolyom mögött
a fáradt ráncot.
Az érzés törött,
te mégsem óvod
kintől fertőzött
lelkem. A táncod
rég bebörtönzött.

Megkötött lábad
hiába szállna
felém: szárnyad
levágták. Hárfa
volt elméd, s most vad,
idegen láрма
szól. Kedved hervad.
Érzésed zárva.

Kett Groza János grafikája

Simpf Angelika

VILÁG

Úgy érzem, én vagyok az, aki vár. Várom, hogy a Világ felnőjön hozzám. Minden alkalommal, amikor elgáncsol, majd kinevet, meghal egy darabka belőlem. Mint egy csintalan kisgyerek, húzgálja a hajamat, bepíszkítja a ruhámat. Indokolatlanul dühös rám, dobálózik, ütlegel, és nem gondol bele, hogy fájdalmat okozhat. Butuska fejével kacag, miközben elrejttem a bánatomat, és egy savanyú mosollyal válaszolok. „Jól vagyok” – súgom csillogó szemekkel, növekvő türelmetlenséggel. Életem rengeteg ilyen hamisságból tevődik össze. A mosolyok összefolytak emlékeimben, már magam sem látom köztük a különbségeket. Csak egy aggasztó hasonlóságot, hogy mind mű. Az nem én vagyok. A valóság szorosan összeragadt a képzeletemmel. Két változat létezik: amit

tettem, és amit valójában kívántam. Néha elhiszem, hogy van választásom. Egyszer rohanásban kapkodom, máskor épp hogy csak vánszorgok. Ez mit sem változtat a tetteken, egyre csak gyűlnek, nem kímélve senkit. Az emberek csápjaikkal próbálják kiszorítani belőlem a feleletet. Mindig csak fecsegnek, ordibálnak, suttoznak, szónokolnak, szavaikkal teleköpködve a Világot. Az ostobája pedig nyalogatja le magáról, esőnek nyilvánítva a cseppeket, melyek aztán kitöltik egészen, nem hagyva helyet másnak. Kínlódva bámulok, fejben máshol járva hallgatok. Elvárják tőlem a hangokat, akkor is, ha nem jönnek szavak ajkaimra. Meg kell erőszakolnom az elmémet, hogy kimondjam a hazugságokat. Nem akarnak igazságot. Ha fáj a szíved, rejtse el könnyeidet, ne vess

csak szüntelen. Belül sikoltozva, udvariaskodj, akár addig, míg tart a végtelen. Sokszor egyszerűen csak fel akarom adni, beleveszni a semmibe. Elmerülni a boldogság tudatlan állapotába. Máz-sás súlyok nehezednek a vállamra, ezért szoktam szökellve, egyenes háttal járni. Hogy bemutassak az életnek. Bár lehet ez is csak színjáték... De legalább jobban érzem magam tőle. Ilyenkor hun-cutság villan az arcomon, igazi szeretet lángol

bennem. Mintha egy fürge kéz megcsiklandozna, én pedig horkantva, örömtől kicsordult könnyek-
kel nevetek. Úgy érzem, nem éltem. Egy helyben nyomorogtam, és néztem a rácsokat. Hozzám van nőve a Világ, belém csimpaszkodik, és nem enged mozdulni. De sebaj, magammal ráncigálom majd az utamon, mert kitörök a korlátok alól, és végül magasan szárnyalok.

Puskel Péter

EGY KICSIT A „MIÉNK” IS BATTONYA NAGY MŰVÉSZE

„Én a szépet szeretem, ezért élek, ez a rendeltetésem, és a szép ellen elkövetett minden merénylet vérig sért.”

Eredeti és elgondolkodtató ez a mottó, amelyet Molnár C. Pál festőművész (1894–1981) akár alkotói credójaként is elfogadhatunk.

A „szomszédos” Battonya melletti Tompapusztán látta meg a napvilágot, innen vezetett, némi vargabetűvel, a pályája egészen magasba, a XX. század nagy magyar művészei sorába. És mikor arra céloztam, hogy ez a pálya nem volt egyenes ívű, akkor finoman fogalmaztam, hiszen egy időszakban szakmai körökben is vitatták nagyságát, tehetségét, eredeti témáit és kifejezési formáit.

Battonyához és környékéhez fűződik gyermek-kora, indulása és pályájának felfelé ívelő szakasza. Ez a határon túli kisváros mindig is közel állt hozzánk, aradiakhoz. Nemcsak földrajzilag. Ma pedig már számos honfitársunknak második otthona. Sőt, áttelepedésükkel bizonyára az elsővé válik.

Többüktől megkérdeztem: jártak-e már a művész emlékház és múzeum szerepét betöltő egykori otthonában (1984-ben nyitották meg), látták-e munkáit?

A negatív válaszok túlnyomó többsége készítette e sorok megírására.

Molnár C. Pál kétségtelenül egy kissé a miénk is. Aradon járta ki a Főreált, 1917-ben kiállított színjeles érettségi bizonyítványa vitrin alatt látható a Battonyának ajándékozott munkáit tartalmazó szép kiállításon. (Fő utca 123. sz.)

Noha a helyi földesúr annak idején felajánlotta a tehetséges és ambiciózus fiatalnak, hogy állja iskoláztatásának költségeit, ha utána gazdatisztként nála dolgozik, a fiatalember más utat választott, hiszen gépészmérnöknek készült. Inkább magántanítványokkal oldotta meg az aradi tanulmányai költségeit. Aztán közbeszólt a véletlen. Egy diák-kori rajzpályázat váratlan sikere felbátorította, és végül a művészi pályát látta életcéljának. Megkockáztatom, hogy ez az aradi mozzanat késztette eredeti tervének a módosítására.

A pesti Mintarajziskolában tanult, nevelősködött (francia anyanyelvű, svájci származású édesanyja is nevelőnőként került e vidékre) Szinyei Merse Pál unokái mellett, majd a világháború,

őszirózsás forradalom, Tanácsköztársaság zűrzavara után Svájcba került. Lausanne-ban volt az első kiállítása, majd eljutott álmai városába, Párizsba, miután egy gazdag mecénás megvásárolta néhány festményét. Itt teljesedett ki

Az emlékház Molnár mellszobrával

a művészete. Kapcsolatba került kora nagy művészeivel, tanult tőlük, de nem vette át stílusukat, nem kötelezte el magát a divatos művészeti áramlatok mellett.

Akkor tért haza, mikor már Magyarországon lecsendesedni, konszolidálódni látszott a politikai helyzet. Kiállításai meghozták számára a sikert, s az *Est* című lapban rendszeresen közölt rajzai az anyagi biztonságot.

A szerencse se kerülte el, hiszen Pátzay Pál, Aba-Novák Vilmos társaságában római ösztöndíjat kapott. Hazatérése után megnősült. Hét évet várt, hogy elvehesse szerelmét, az időközben megözvegyült Gstettner Alíz énektanárt. Budapestre költöztek, több sikeres kiállítást rendezett, díjak sorát kapta meg. A párizsi világkiállítás (1937) magyar pavilonjának belső díszítésével bízták meg, könyveket illusztrált.

Molnár C. Pál befutott.

De a művészi pálya buktatókkal van kikövezve. A XX. század politikai szélviharában az ő sorsa, művészi értékelése is változott. A II. világháború idején munkái egy részének nyoma veszett. A háború után pedig freskóit lemeszelték, számos bírálat érte témaválasztását (főleg vallási ihletésű képeit), stílusát. A két világháború között a legnagyobbak között említett művész jó ideig a „partvonalon” túlra került.

De a mellőzés időszakát is túlélte.

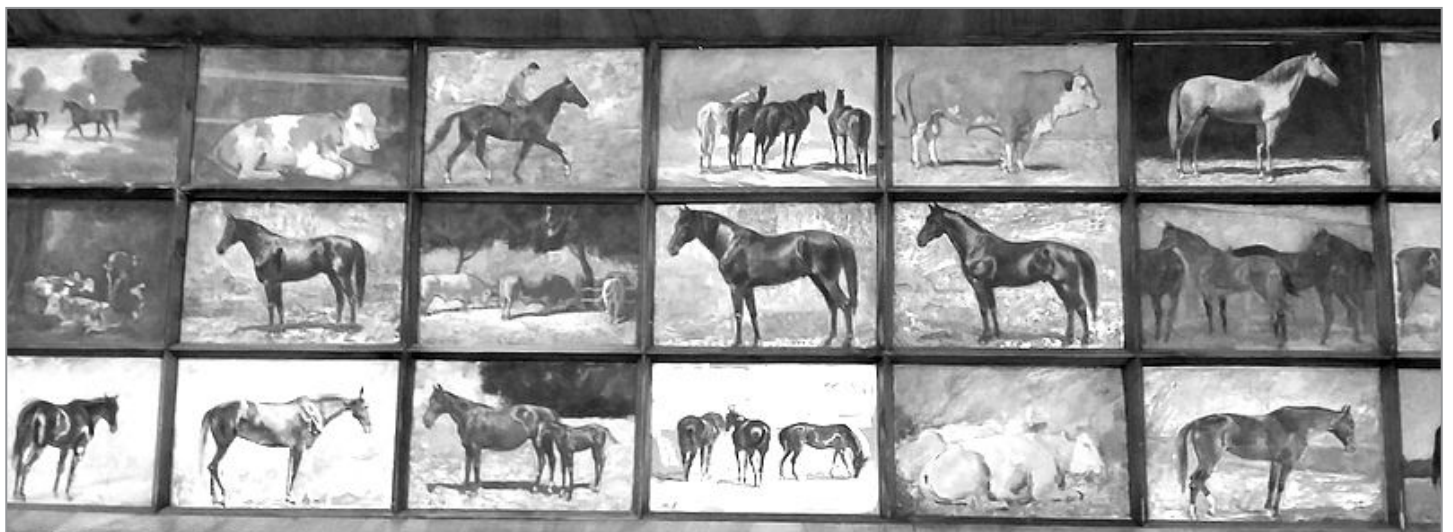
Battonya díszpolgárának ma a nevét viselő baráti társaság ápolja az emlékét. Mellszobra ott áll a ház előtt, amely számos értékes munkáját mutatja meg az érdeklődőknek. Többek között a 30 fametszetből álló gyönyörű Cyrano-sorozatot, a szemérmes ábrázolástól a túlfűtött erotikáig széles tematikai skálán mozgó női aktjait, a mezőhegyesi tenyészeti lovairól készített egyéni stílusú és hangulatú képeit.

A helyi római katolikus templom hármasképe is Molnár C. Pál tehetségét hirdeti.

Csupán ezért az emlékházért is érdemes Battonyára látogatni.

Zsuzsanna és a vénék

A mezőhegyesi ménésről farostlemezre festett olajképe

ARAD MARAD (VII/9.)

P. S. kétségbeesett és pontatlan visszaemlékezése önmagára és viselt dolgaira.

Közreadja N. L.

MÁSODIK SZAKASZ

A ROMÁN KÉRDÉS

Mi tesz egy raktáros, akit az Úr nem áldott meg türelemmel, ellenben, eléggé smucig módon, megpróbálta ezt ellensúlyozni képzelőerővel?

Nem tudom valójában, én olvastam. A könyv ott volt mindig az ablak párkányára erősített asztallap alatt, feltételeztem, kívülről, a csarnokból levágott folyosóról, nem lehet észrevenni, hogy nem a különféle szerszámokat rendezgetem, rakosgatom, hanem éppen Gorkijt olvasok. Erre pontosan emlékszem, még Temesváron elkezdtem az Artmanovokat, aztán a nagy költözködésben abbahagytam valahol az elején, most újakezdtém bőszen, mivel Irén szerint a legjobban kifejezi azt, ami velem történt osztályöntudatom elvesztésével. Egy idő után aztán elfelejtettem az indítékot, azt tudniillik, hogy bebizonyítsam Irénnek tévedését, azt, hogy milyen rosszul ítélt meg, mennyire igazságtalan és rosszindulatú. Belefeledkeztem a történetbe, egyre jobban elmerültem a hangulatban, melyet létrehozott bennem az orosz nevek zengése, meg-megnéztem a fordító nevét, ez amolyan szokássá vált aztán nálam, amikor nem magyar szerzőket olvastam, mindig megjegyeztem a fordító nevét, s egy jobb részletnél, megnéztem újra a belső borítón, amolyan dicséretként s elgondolkozva azon, vajon hogyan szólhat ez eredetiben.

Idővel kialakult egy ki tudja hányadik érzésem, giseérzéknek neveztem el egy idő után, a román ghişeu-ból, ami azt a kis ablakot jelenti, amelyen kiadogattam mindenfélét és könyveltem a ki- és beáramlásokat. Szerszámraktár volt és minden, ami ezzel összefüggésbe hozható egy gépgyárban, mégse esett nehezemre megtanulni, mi micsoda és hogyan nevezik, átlátni a raktár sajátságos működési rendjét. Esztergakés, gyalukés, marófejek és fúrók, hamar belejöttem sváb főnököm legnagyobb bámulatára. Tillich Péternek hívták, de mindenki Herr Pédinek szólította, és tették ezt a legnagyobb tisztelet hangján. Herr Pédi mindent tudott, számára a forgácsolás művészet volt, valójában az egyetlen valódi művészet, és aki ezt nem vette tudomásul, azt nem is vette emberszámba. Az elején nem is palástolt ellenszenvvel figyelte,

hogy egy nem kvalifikált, protekciós foglal helyet a szerszámraktár szentségében, gyanakvása azonban gyorsan elmúlt, amint észrevette igyekezetemet és azt, hogy a forgácsolás misztériuma számomra is központi kérdés. Nem mintha jól látta volna, megjátszottam magam, nyilván, hamar rájöttem, Herr Pédi tisztalelkű, egyenes ember, aki számára a tökéletesen tekeredő fémforgács a teremtés legnagyobb csodája. Milyen iskolát végzett maga? – kérdezte pár nap múlva az ablakom fölé hajolva egy olyan pillanatban, amikor éppen nem történt semmi az esztergák és marógépek különleges világában. Középiskolát – mondtam óvatos meglepettséget színélve. Látszik magán, nyugtázta, és mint aki megtudta, amit akart, visszavonta magát csöndesen a giseum ablakából. Pár hét múlva felajánlotta, hogy megtanít a forgácsolás alapfogásaira, mindenekelőtt a kések élesítésére, köszörülésére. Alfa és ómega egyben, mondta hangsúlyosan, és én nem tudtam eldönteni, hogy kerül ide az enyhén zsoltáros minősítés. Fúrókkal kezdtünk, ez a legegyszerűbb, nyugtatót meg, amikor észrevette tanácstalanságomat az általam legbonyolultabb szerszámnak tartott valamivel a kezemben. Így szokott lenni általában, tette még hozzá: az egyszerű a nehéz, a bonyolult a könnyű.

Örvendtem, hogy ilyen gyorsan befogadott, zavart azért, hogy emiatt meg kellett szakítanom az olvasást. S hogy nehogy rajtakapjon, tökélyre fejlesztettem a giseuérzékemet, ennek köszönhettem aztán, hogy amikor Márta először megjelent a kis ablak előtt, nem ért teljesen felkészületlenül. Észrevettem már, ahogyan kilépett a folyosó végén található ajtón. Kilépett vagy belépett az én területemre, ahogy vesszük. Nemritkán láttam végigmenni a folyosón az elmúlt napokban, figyeltem nagyon, hátha elkapok egy félrecsúszott tekintetet, de nem, nézett maga elé mindig, mint akit annyira lefoglálnak gondolatai, hogy semmi másra nem tud figyelni. Egy idő után már kezdett nekem gyanússá válni ez, mintha készakarva csinálná, mintha megjátszaná magát, csak azért se nézek oda, nem fogom kitenni magamat bámuló

szemének. Ezt gondolja biztos, járt a fejében, nincs olyan, hogy egy nő nem veszi észre, amikor nézik, ez külön női tudomány, úgy tenni, mintha nem vennék észre, aztán mégis csak be kellett látnom, hogy Mártánál ez nem így van.

Szabó Márta vagyok, kezdte, mire én azt mondtam, tudom. Ez láthatóan meglepte, egészen pontosan, el sem képzelte, hogy a szavába vágok, mielőtt a mondanivalóját befejezte volna. Igen, és maga, és mondta a nevemet. Ezt is tudom, mondtam, mint aki nem tudja leállítani magát, pedig tisztában van azzal, hogy a vesztébe rohan. Nem jött zavarba. Igen, mondta, most már én is tudom. Gondoltam, kihasználom stratégiai előnyömet, hiszen én majdnem mindent tudok róla, és – szokásomhoz híven – fitogtatni kezdtem mindentudásomat: a Marika tánti a mamája, igaz, a Kapa utcában laknak, és a Gereben Misi az udvarlója. Itt megálltam gyorsan, mert felrémlt valahol tudatom legmélyén, hogy épp úgy viselkedem, mint egy ellenszenves, pökhendi hólyag, márpedig a Márti nem lehet olyan, hogy ez különösen impresszionálja. De most sem jött zavarba. Igen, mondta, ez mind igaz, én is tudom, hogy szüleink jó ismerősök, azt is tudom, hogy a Kapa utcában lakunk, ellenben a Misit nem nevezném udvarlónak.

Nyugodt és tárgyilagos válasza meglepett, legjobban azonban a benne bujkáló ironia fojtotta belém a szót. Most én mondtam, hogy igen, és nem tudtam folytatni. Nem jutott eszembe semmi, s ami az egészben a legfurcsább, számomra egyenesen döbbenetes volt, hogy meg sem próbáltam visszavágni, nem zavart, hogy alulmaradtam ebben a semmi kis szóváltásban, annyit mondtam még szinte csak magamnak, egészen pontosan az ölemben felejtett Gorkijnak, hogy na ez jó volt. Mit olvas? – szólalt meg Márti ugyanolyan nyugodtan és tárgyilagosan. Gorkij, mondtam én, orosz író. Nem hallottam róla, én inkább magyarokat olvasok. Nemcsak, de főként, pontosított, és itt újra megjelent az a valami, amit én ironiának gondoltam, de ahogyan később erre rádöbbenem, egyáltalán nem volt az. Mit olvas most, csaptam le a témára, az egyetlenre, amiben, ezek után, még egyenrangúnak vélhettem magam vele. Most nem olvasok semmit. Nagyon sok lett a munka itt hirtelen. Még otthon is dolgozom egész lefekvésig szinte. Egy új kocsikészül, és lemaradtunk egy kicsit. De utoljára az Édes Annát olvastam el. Kocsit mondtott, így magyarul, és ezt külön értékeltem akkor, mivel a román vagon teljesen kiszorította ezt a számomra most fölöttébb bizalmasnak, cs-

ládiának érzett megszólítást. Herr Pédivel pedig kizárólagosan csak románul beszéltem, annak ellenére, hogy, ahogyan később fülembé jutott, egészen jól beszélt magyarul. Aztán egészen mást mondott: De meg tudom érteni, hogy oroszokat olvas, el tudom képzelni, hogy sokkal közelebb állnak magához, mint a mostani magyar írók. Ez viszont mellbe vágott. A szó szoros értelmében. Mire gondol? Hogy szerb vagyok? Vagy arra, hogy részt veszek a mozgalomban? Úgy döntöttem, áttornászom magam a megjegyzésen, nem fogok most itt hirtelen megsértődni, épp most, amikor észrevettem, hogy milyen finom metszésű a füle. Legalábbis a jobb füle, azt láttam, a balt nem, mivel enyhén elfordulva beszélt hozzám, közben azért figyelte a folyosón mozgolódó szakikat is. Kosztolányit, ha jól tudom, nem olvastam, mondtam a szándékoltnál élesebben, képtelen voltam visszafogni a növekvő indulatot. Meg sem vártam, hogy válaszoljon, lecsaptam rá, elengedve a bennem fortyogó sértettséget: mert szerb vagyok, vagy miért? Esetleg kommunista? Legalább elértem a kívánt hatást. Visszalépett, védekezőn egyenesbe fordult velem, most láthattam volna a bal fülét is, de nem érdekelt, a hangja nem változott, legfeljebb lehűlt pár fokkal: Nem, nem erre gondoltam. Egészen másra, fejezte be, és fordult, hogy induljon az irodaajtó felé. Láttam a bal fülét, legalább olyan szép volt, mint a jobb, és éreztem, hogy remegni kezdek. Arra gondoltam, folytatta, hogy maga sokkal többet olvasott, mint én, vagyis hogy a magyarokat már kinőtte. Most vissza kell mennem, a viszontlátásra, tette még hozzá, remélem nem bántottam meg. Nem, egyáltalán, mondtam vagy kiáltottam – nem emlékszem már pontosan.

Kett Groza János grafikája

Bátkai Sándor

ÉVSZÁZADOK CSODÁJA...

Pünkösöd eredetileg a zsidó nép ünnepe: előbb a befejezett aratást, később pedig a Sínai-hegyi törvényhozást ünnepelték a Pészah szombatját követő ötvenedik napon. A keresztény egyházi ünnep története a következő: Krisztus mennybemenetele után az ötvenedik napon az apostolok összegyűltek, majd hatalmas zúgás, szélvihar támadt, s a Szentlélek lángnyelvek alakjában leszállt a tanítványokra. Hosszú évszázadok múltával is erre a csodálatos eseményre emlékeznek a keresztény világ a húsvét utáni ötvenedik napon – az idén június 4-én –, a Szentlélek eljövételét, az egyház születésnapját ünnepli.

Pünkösdkor három fontos esemény történt: a Szentlélek eljövetele, mint Krisztus megváltó tetteinek gyümölcse és beteljesítője, az Egyház alapítása, valamint az egész világra kiterjedő missziós munka kezdete. A Szentlélek kiáradásának történetét az Apostolok Cselekedeteiben (ApCsel 2,1–11.) olvashatjuk. A leírás szerint miután a Szentlélek eltöltötte őket, az apostolok mindenkinek a saját nyelvén hirdették az evangéliumot. Isten a nyelvek csodájával mutatja meg azt az egységet, amely a közös hit megvallásával kapcsolja össze a különböző nyelven beszélő embereket. Ezáltal született meg az első pünkösdkor az Egyház.

Kedves nemzettársaim! Jézus Krisztus sohasem hagyja magára azokat, akik őszintén keresik Őt, elfogadják azt az örök igazságot, hogy Jézus az Istentől küldött Messiás, aki a bűneinkre kimondott halálos ítélet alól kívánt bennünket megmenteni azzal, hogy maga vállalta azt, hogy helyettünk rajta legyen végrehajtva a halálos ítélet. Emberei, földhözragadt elménkkel nem igazán tudjuk megérteni ennek az önzetlen szeretetnek a nagyságát, magasztos voltát. Az emberi gondolkodás logikája itt csődöt mond. Jézus azonban ismeri az emberi értelem véges voltát, ezért nem hagyta tanítványait irányító magyarázat nélkül. Földi küldetésének befejezése előtti búcsúbeszédeiben többször is adott megnyugtató tájékoztatást tanítványai számára. Azt mondta például egy alkalommal: „Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, higgyetek Istenben, és higgyetek énbennem; az én Atyámnak házában sok hajlék van... elme-

gyek helyet készíteni számotokra... majd ismét eljövök, és magam mellé veszek titeket...” (János ev. 14, 1–3.) A tanítványokat Jézus közeli eltávolításának híre aggodalommal töltötte el. Ennek a békétlen lelkiállapotnak lecsendesítésére fontos bejelentés történt, amikor Jézus megígérte a Pártfogó Szentlélek eljövételét, aki a kegyelmi idő lejártáig folytonos segítséget nyújt az övéinek a hitélet megélésében. Jézus nem „keresztretjvényt” adott számukra, amit meg kell fejteni, hanem világos, egyértelmű biztatást: „Ha szerettek engem és megtartjátok parancsolataimat, én kérni fogom az Atyát, és másik Pártfogót fog adni nektek, hogy veletek legyen mindörökké.” (János ev. 14, 15–16.)

Drága magyar testvéreim! Fontos tudomásul venni, hogy Jézus a Szentlélek Isten jelenlétét azoknak ígérte meg, akik szeretik Őt, és megtartják parancsolatait. Világos utalás hangzott el arra is, hogy csak az őszinte istenhívők számára nyújtott ajándék, mert az Atya Jézus kérésére küldi el a Szentháromság harmadik személyét, a Szentlélek Istent.

Azt is mondja Jézus, hogy a világ nem kaphatja Őt meg; a fizikai élet sűrűjébe merült ember elvesztette hitét, lelki látását. Így üresedik ki sokak lelke, mert hit nélkül lehetetlen Istennek tetszeni, s így a gyenge, esetleg teljesen hitetlenségbe csúszott ember nem kaphatja meg a Szentlélek ajándékát. Jézus azt mondta, hogy: „Ő rólam tesz bizonyosságot...” Az ige világossá teszi, hogy csodálatos, láthatatlan belső segítség, amely nélkül nem tudnánk megoldani az élet bonyolult helyzetait, nem kapnánk Istentől jövő világosságot az élet egyre nehezedő körülményei között. Évszázadok csodája: bennünk az Isten! Irányít, bátorít, segít megvallani Jézust minden helyzetben, mert éppen a Megváltó jelenlétét erősíti bennünk, és csak addig fejt ki munkáját életünkben, amíg Jézusnak helye van szívünkben.

Kedves magyar testvéreim, az ige arról is tudósít: „ád az Ur Szentlelket azoknak, akik engedelnek neki.” A hitbeli engedelmesség csodát tudna tenni népünk között is, hiszen Isten mindig jutalmazza a hitet. Szentlélekkeltelve jobban fel tudnánk fogni az Istentől felénk sugárzó üzeneteket.

Csak Óvele tudjuk megélni a teljes hívő életet, amely az örökkévaló partokhoz vezet el minket. Vele szívünkbe költözik az a drága kincs, amit úgy hívunk, hogy „lelki béke”, amire népünknek

is oly nagy szüksége van. Kívánom, legyen az idén olyan áldott pünkösdünk, amikor Isten Szentlelke számára otthonná válhat életünk.

Horváth Csaba

A COSMOS URA

Valahányszor elsétálok a főtéren a volt Gulliver cipőbolt előtt, kellemes borzongás vesz erőt rajtam. A boltíves kapu alatt bérházba vezet az út. A cipőbolt cégére maga Gulliver volt, ahogy hatalmas cipőjében magasodik a liliputiak fölé. Gyerekként arra gondoltam, a boltíves kapu alatt lakik egy óriás, vagy valami meseszerű dolog van mögötte. És nem tévedtem. Az évek elteltek, a cégér megkopott. De a varázslat megmaradt. Mint Oz, a nagy varázslóban, volt ott egy különleges ember. Nándinak hívták. Tévészereelő volt. Azért beszélek róla múlt időben, mert már nem él az országban. Néha még halljuk egymást telefonon. Colosnak is szólították, hiszen magas ember volt. Amikor meghibásodtak a tévékészülékek, ami elég sűrűn előfordult, akkor őt hívtuk. Két nagy utazótskával jelent meg az ajtóban, annyi alkatrésszel, műszerrel és egyéb kütyüvel, hogy annyival már egy úrsiklót meg lehetett volna szerelni. A tévék akkoriban lámpás készülékek voltak. Nekünk, kívülállóknak rendkívül bonyolult szerkezeteknek látszottak, amelyek megjavításához minimum félistennek kellett lennie az illetőnek. Hol egyik lámpa, hol a másik, hol egyik transzformátor, hol a másik adta fel a szolgálatot, így a távolba nézés élménye megszűnt. És itt jött a képbe Nándi. Aki otthon annyi tévét felhalmozott a padlásán, hogy falat rakott belőle, és aki a konyhában egy régi Cosmos tévé faborításán ült, míg mások hokedlin. Olyan volt így, enyhe szójátékkal, mintha a Kozmosz ura lett volna.

Generációk nőnek fel, akik nem tanulják meg, mit jelent várni. Várakozni. Mi akkoriban vártuk a tévéműsor megkezdődését. Az adást. Ami bizonyos órától bizonyos óráig tartott. Nem nonstop. Nagyon izgalmas és léleképítő tudott ám lenni ez a várakozás. Amikor ez a távolba látó készülék, a televízió meghibásodott, akkor a várakozás átminősült, perszonalizálódott, már a tévészereelőt vártuk. Aki, mint egy mindentudó, mindenhez értő szaki kinyitotta a készülék hátlapját, lenyi-

totta az alkatrész panelt, és elkezdett méricskélgni, forrasztgatni. Olykor még két szemüveget is feltett, hogy az apróbb alkatrészek értékeit helyesen olvassa le. Mi, gyerekek tátott szájjal néztük, és izgatottan vártuk, mikor jelenik meg a fekete-fehér kép a villódzó ernyőn. Nándi ezt mindig kihasználta, és nagy pukkanást imitálva a szájával úgy tett, mintha a készülék lőtt volna. Aztán nagyot nevetett rajtunk, amikor megijedtünk. A várakozás átminősült. A jelenkor unalomnak érzi. Elpocsékolta vagy elfecsérelte időnek. Technikai kifejezéssel élve: „no signal”-nak vagy „standby”-nak. Amikor nem történik semmi.

Volt egy másik régi kütyü is, a lemezejátszó. Amin bakelitlemezeket lehetett hallgatni. A régi lemezt újra lehetett cserélni. Maga a kicserélés folyamata szinte szertartás volt. Volt egyfajta ko-reográfiája, ha lehet ezt így mondani. Varázslat. A magnetofon pedig külön élmény. A látványosan nem egyforma sebességgel forgó tárcsák titokzatos élményt teremtettek. Egy alkalommal kölcsön kaptunk egy magnótekercset, és a magnetofon becsípte a szalagot. Ez igen kellemetlen dolog, főleg ha nem a sajátod. De mentő ötletünk támadt: majd kivasaljuk. Mármint a géppel. A tekerőgombok elfordításával, azok váltakozásával, ide-oda tekertük a szalagot, hogy kisimuljon. Már majdnem sikerült, amikor a „na még egyszer” próbálkozásnál becsípődött a szalag és elszakadt. Persze megragasztottuk, de lehangoló látvány volt az elszakadt magnószalag forgása a tárcsán. Erről a cseh magnóról, a Tesláról (aki egyébként horvát származású) jutott eszembe, hogy Nándi nagy rajongója a tudósaknak, akinek nevét ez a zenegép viseli. Különösen a magasfeszültségű generátorok és az azzal kapcsolatos jelenségek érdeklik, mint engem is. Egy régi rádiónk is volt, aminek volt varázsszeme. És amikor kikapcsoltuk, olyan lassan hunyt ki, mint amikor az emberből elszáll a lélek, vagy elveszti öntudatát. Álmodni tanított meg bennünket Nándi. Sőt, mi is részesei, résztvevői

voltunk ennek az álomnak. Az álom abból fakadt, valamint maga az álmodást körülvevő titokzatosság, hogy valahol a messzi távolban van egy adótorony. Onnan jön az adás. És nekünk az a szerencsénk, hogy van egy vevőkészülékünk, amivel ezt az adást felfoghatjuk és értelmezhetjük. Itt válik az én főtéri sétám teológiai elmélkedéssé. Hiszen csak az ember képes felfogni és értelmezni azokat a jelzéseket, üzeneteket, amik nem ebből a világból jönnek, hanem Isten világából. Csakhogy ezt a jelet megzavarja valami. (Az elmúlt rendszerben szándékosan zavarták a tévéadást, hogy ne halljunk magyar szót.) Meghibásodhat maga a felfogó rendszerünk, nevezzük léleknek. (Csak az embernek van pneümája, az állatnak pszichéje van. A magyarban mindkettőt léleknek fordítják.) Ilyenkor javításra szorul. De ahhoz szakember kell! És a dolgok mögött megtalálhatjuk a szakembert, aki a lelkünket (pneümánkat) javíthatja, azt, aki teremtette, alkotta, összerakta. A műsor már ebben az életben látható, hiszen az örömezt sugározva van a világban. Nándi személye és alakja, ahogy a Cosmoson ül, a valódi Kosmosz

Urára emlékeztet. Megnyugvás tölti el a lelkemet, amikor arra gondolok, hogy Nándi számára nem léteztek megjavíthatatlan tévék vagy más elektronikai felszerelések. Csak a megfelelő időt kellett rászánnia. Érdekes módon neki mindig volt ideje piszmogni, pepecselni olyan dolgokkal, készülékekkel, amelyeknek már a vastelepen kellett volna lenniük, és a színesfém konténerben várakozniuk a beolvasztásra. Sosem lehet tudni... – mondta nagy komolysággal, és rengeteg fantáziát, lehetőséget, reményt látott bennük. Ezt a látást loptuk el tőle. Ezt tanítani nem lehet. El kell lopni. Lelkünk finomhangolására is időt kell szánunk. Ahogy egy készülék apró kalibrálására. Amikor tisztán jött az adás, akkor nagy volt az öröm. Mindenki mosolygott. Olyan hangulat volt, mint egy születésnapon. Sikerült helyreállítani a távolba látást. Nagy kincs, aki távolba tud látni. Nem csak nézni. Ismétlem, az évek elteltek. Amikor megcsörren a telefon, és Nándi beleszól a kagylóba, a megfáradt hangon mégis ugyanaz az álmodó, titokzatos, varázsló álomgyáros hallatszik, mint aki volt gyermekkoromban. A Cosmos ura.

Kiskapus

Fiegel Erzsébet

AZ ÉLET LÉNYEGE

A METAFIZIKAI TRADICIONALITÁSRÓL

*Ki érzékekben honol, kötődik az, s kötődés
szüli a vágyat, s vágyból születhet harag.*

*Haragból tévelygés ered, s abból hibás emlékezet;
ha romlik az emlékezet, pusztul a szellem;
és ha a szellem pusztul, összedől minden.*

Sri Bhagavad Gíta, 64–65.

A világ válságban van. Mindenütt felfedezhető. Válság van a kontinenseken, a társadalmakban, az államokban, a politikában, a családokban, az individuum életében. A vallásokra is rányomja bélyegét.

Aránylag egészséges és épelméjű fiatalok, de középkorúak és idősek is olykor a teljes kifordítottság és zavarodottság jegyeit mutatják.

Válaszokat keresünk. Mindez miért történik így? Az okot keressük. Ez lenne az élet értelme? Egyáltalán kik vagyunk? Egyes szám első személyben: ki vagyok én? Honnan jövök, hová tartok? Mi az élet, mi a halál? Túlélhetem-e a halálokat? Ilyen egyszerűnek tűnő kérdések valamenynyünkben felmerülnek életünk folyamán.

Látszólag könnyen megválaszolható kérdések. Természetesen, ha pusztán hétköznapi értelem-

ben érvelünk. A jelenkor emberének figyelme ugyanis nem terjed túl a fizikalitáson, csupán a vágyak, az ösztönök kielégítése az igénye. Fel sem merül benne, hogy, bár szabadságra vágyik, a kötöttségek hiányán túlra képtelen eljutni. Kényelméért felad mindent, ami az igaz élet egyetlen értelme.

Valamikor mindennek, ami a teremtésben megjelent, szentsége volt. Megszentelt volt a gondolat, a szó, a művészet, a tudomány, hogy a vallásokról ne is beszéljünk. Mára az élet lényegének fogalmai kiüresedtek. Csak meddő filozofálgatások! Úgy tűnik, a világ magára maradt. Magára maradt, mert az ember megtagadja annak az egyetlen feltétel nélküli princípiumnak a létét, amit a metafizikai tradicionalitás Abszolútumnak, a vallások Istennek neveznek. Az Abszolútumnak,

az Istennek, akinek hátat fordítottunk a materialista és ateista kényszerképzetek nyomán. Meggondolatlanul át akartuk venni a hatalmat, talán még most is erre törekszünk. Viszont képtelenek vagyunk átlátni, belátni, hogy Isten nélkül létünk szétszóródik a semmibe.

A világban a szentség helyreállítása töretlen és kitartó akarati cselekvések nélkül lehetetlen. Önerőből, Isten felemelő ereje nélkül mindez lehetetlen. Hiszen az Abszolútum, a szellem ereje, a világot feltétlenül fenntartó egyetlen erő!

E zavaros időkben ugyan visszahúzódott e fenntartó szellemi erő, de elhagyni sosem fog bennünket. Inkább mi vagyunk azok, akik eltávolodtunk létünk lényegétől. A teremtésben egyre inkább alászállva, mind mélyebbre süllyedtünk. Mérhetetlen gőgünkben visszautasítunk minden autentikus szellemi irányzatot, a metafizikai tradicionalitás tanításait. A kinyilatkoztatás élő szavát a legendák, a mítoszok világába száműztük.

A szavak értelme is kiüresedett. Sokszor a viszájára fordult. Számtalanszor nem a helyén, és más értelemben használjuk őket. Mi ez, ha nem teljes zavarodottság. Ahhoz, hogy értsük valódi jelentésüket, minden esetben etimológiájukból kell kiindulnunk. Amikor szellemi tanításokról van szó, akkor leginkább az archaikus nyelvekhez kell fordulnunk.

A metafizikai tradicionalitás ismertetésekor is, ahhoz, hogy tökéletesen érthető legyen a tanítás, az archaikus görög és latin, valamint az ind-hindu tradíció szanszkrit nyelvű kifejezéseire is szükségünk van.

A metafizika szavunk a görög *metaphysica*, a *ta meta ta physica* mondattörödékből származik. Két-szintű jelentéstartalommal bír. Alapszinten a jelentése: azok, amik a természetén túliak. Magasabb,

szellemi értelemben: azok, amik a létesülteken és létezőkön túliak. E két értelmezés hangsúlyozása azért fontos, mert az archaikus időkben nem csupán azt értették a természetén, amit a mai ember.

A latin traditio, a görög paradosis, a szanszkrit parampara átadást, áthagyományozást jelent. Természetesen itt nem konvencionálisok és szokások átadásáról van szó. A tradíció az Örök Hagyomány, a tudatot transzformáló, az élő tudás átadásáról beszél. A Hagyomány élő szavát, tudatot transzformáló erejét az ősi szent iratokban is megtaláljuk. Tehetjük mindezt azért, mert a múlt század közepén, néhány, kiváló kvalitásokkal megáldott egyén, visszaemelte tudatunk fókuszába a tanításokat. A modern nyugati ember tudatából már-már kitörlődött értékekre újra felhívta a figyelmet. A teljesség igénye nélkül ide sorolhatók: Matgioi, René Guénon, Julius Evola, Titus Burckhardt, Ananda K. Coomaraswamy, Frithjof Schuon, Leopold Ziegler, dr. László András, Baranyi Tibor Imre, Horváth Róbert, Buji Ferenc, Virág László és még sokan mások.

A magyar köztudatot először Hamvas Béla írásai ébresztik fel mély, anyagba süllyedt álmából.

A metafizikai tradicionalitás tanításainak ismerete nélkül szellemi kibontakozásról beszélni képtelenség. A doktrínák ismerete ezen az úton igen fontos, de csak egy kicsinyke lépés. A tanításokat ismerve megfelelő létszemléletet kell kialakítani, majd így is kell szemlélni a létet. Mindezek már a szellemi kibontakozás lehetőségeit villantják fel, de ezen túl a mindennapi gyakorlati életünkbe is be kell iktatni a megszerzett és magunkévá tett tudást.

Ezek fényében életvitelünket a megvalósításra koncentrálni, töretlen és kitartó akaraterővel beteljesíthetjük. Ez az emberi élet legfontosabb feladata!

Matekovits Mihály

MINORITA ANEKDOTÁK (4.)

11. Sokan emlékezhetnek még arra az időre, amikor az aradi minorita palota sarkán volt a nagy, Aradul nevű üzlet, ahol cipőt, szövetet vagy kabátot az ötvenes években csak pontra lehetett vásárolni (ezeket a párt osztotta ki a családoknak). Egy gyermek elmondta, hogy ősztől nem tud ministrálni jönni, mert nincs cipője, de pontjuk sincs.

Grúber Ernő plébános, házfőnök másnap elküldte, hogy az udvarról, azaz hátulról menjen be az Aradulba, és keresse S. nénit. A legényke szatyorba jól elrejtve hozta ki a cipőt, csak otthon vehette fel az ajándékot. Idős korában emlegettük fel az esetet, s mint mondta, azóta is naponta imádkozik az 1962-ben elhunyt Ernő bácsiért.

Módi Kinga

PROTESTÁNS FELEKEZETEK ORSZÁGOS OLIMPIÁJA

A reformáció jubileumának jegyében Nagyenyeden tartották az első protestáns tantárgyverseny országos szakaszát. Erdély 13 megyéjéből 112 diák érkezett a történelmi városba, hogy összemérje bibliai ismereteit, tudását.

2017. április 24. és 26. között, 500 évvel a reformáció elindulása után Nagyenyeden került sor a **Protestáns felekezetek I. országos tantárgyversenyének** a megszervezésére. Abban a városban, amelyben teljes pompájában áll a majdnem 400 éves, Bethlen Gábor nevét viselő református kollégium, és amely mindig is fontos szerepet játszott a protestantizmus életében, mert fogékony volt a megújulás szellemére. Igazolja ezt a tény, hogy a reformáció elveinek Erdélybe érkezésekor Enyed városa csatlakozott a reformációhoz, még ha nem is volt nyilvánvaló a különbség a lutheri és a kálvini konfessziók között. Nagyenyed protestáns várossá lett. A két reformátori irány szétválásakor szintén Nagyenyed ad helyet annak a zsinatnak, amely a szétválást kimondta 1564-ben, és ezzel szervezetileg is létrejött az Erdélyi Református Egyház. Nagyenyed ma sem maradhatott ki a protestáns felekezetek életének fontos pillanatából.

A protestáns egyházakat képviselő református, evangélikus és unitárius felekezetű fiatalok vetélkedőjét az Oktatási Minisztérium, a Fehér Megyei Tanfelügyelőség és a Nagyenyedi Református Kollégium szervezte. A rendezvény ünnepi megnyitójára április 24-én, hétfőn délután került sor a BGK dísztermében. A tulajdonképpeni versenyt keddre, a díjkiosztó záróünnepséget szerdára tűzték ki.

Az ünnepélyes megnyitón meghívtak, szervezők, lelkészek, diákok hallgatták a buzdító ünnepi beszédeket. Az igehirdetési szolgálatot Gudor Kund Botond, a Nagyenyedi Református Egyházmegye esperese végezte az olimpia vezérgondolataként megfogalmazott bibliai íge alapján: *„Célegyenest futok Isten felülről való elhívásának jutalmáért, amely Krisztus Jézusban van.” (Fil 3, 14)*

A résztvevőket köszöntötte dr. Nagy Éva, az Oktatási Minisztérium Kisebbségi Nyelveken folyó oktatásért felelős kabinetjének igazgatója, Nagy Gabriella, az Oktatási Minisztérium Kisebb-

ségi Nyelveken folyó oktatásért felelős kabinetjének tanácsosa, Eugenia Marcela Dărmus, Fehér megyei főtanfelügyelő, Nicolae Bolea szaktanfelügyelő, Nagy Tímea kisebbségi tanfelügyelő, Gáll Sándor, az Erdélyi Református Egyházkerület tanügyi tanácsosa.

Dr. Püsök Sarolta, az olimpia országos bizottságának elnöke ünnepi beszédében a vezérgondolat 1Kor 14, 13 volt: *„Hitetek mellé ragasszatok jó cselekedetet, a jó cselekedet mellé tudományt.”* Ennek alapján kifejtette, hogy a nevelésnek a teljes személyiségre ki kell terjednie: érzelmi, értelmi és akarati nevelésről beszélt.

A jelenlevőket köszöntötte Iulia Adriana Oana Badea, Nagyenyed polgármestere is, végül pedig Szócs Ildikó, a Bethlen Gábor Kollégium igazgatója, a rendezvény házigazdája.

Az ünnepi megnyitón fellépett a Bethlen Gábor Kollégium Collegium Gabrielense nevű régi-zene-együttese, vacsora után pedig a marosvásárhelyi Gordonka zenekar koncertje zárta a napot.

A verseny második napja Csécs Márton, torockói unitárius lelkipásztor lendületes igehirdetésével kezdődött. E nap a diákok számára elsősorban a megmérettetés napja volt. Ez alatt az idő alatt Kónya Tibor iskolalelkész és Szász Csaba, Erdélyi-Hegyalja szórványlelkésze vezetésével az országos olimpiára érkező diákok kísérő tanárai meglátogatták a tövisi református és római katolikus, a boroskrakkói és magyarigeni református templomokat. Igen érdekes és tartalmas idegenvezetésben volt részünk. Szomorúan tekintettünk a mára elnéptelenedett gyönyörű templomokra, de hittel és reménységgel telve hallgattuk a két kísérő lelkipásztor bizonyágtételét arról az isteni csodáról, amiben ők is bizakodnak: amíg a kicsi szórvány gyülekezeteket óvjuk, ápoljuk, és Isten gondviselésében bízunk, azok életre kelnek.

„Itt már elfogyott Fehér megye magyarsága, illetve fogyatkozóban van, de bízunk benne mindannyian, hogy ahol még vagyunk, ott megmaradunk, és megtartjuk a ránk bízottakat. Ennek tanúbizonyága a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium által megszervezett országos tantárgyverseny is” – áll a kollégium honlapján.

Bod Péter, egykori református lelkész és egyháztörténész sírfeliratát kaptuk örökségül, ezt helyezte minden pedagógus lelkére Kónya Tibor iskolalelkész:

„Mert valamiképpen a hazának ártani nem szabad, azonképpen annak nem használni, mikor lehetne, nagy vétek.”

A kirándulás jó alkalom volt a beszélgetésre, eszmecserére, barátkozásra és mindannyian élményekben gazdagon térünk vissza a közös ebédre.

A nap történelmi sétával, Románia első természetismereti múzeumának, illetve Nagyenyed templomainak meglátogatásával folytatódott, ami a gyerekek számára kitűnő alkalom volt az ismerkedésre, nem mellékesen az általános műveltségük bővítésére. Minden állomáson érdekfeszítő, tartalmas és gyermekekhez szóló bemutatókat hallhattunk, melyekre érdemes volt figyelni, hiszen az olimpia utolsó napján izgalmas, játékos vetélkedő ígérkezett: *„Mit viszel magaddal...?”* címmel.

Az est fénypontja a Ficfa zenekar és a Fügevirág néptáncsoport előadása volt, amit természetesen táncház követett.

A rendezvény harmadik napja Gáll Sándor, az Erdélyi Református Egyházkerület tanügyi tanácsosának az igehirdetésével indult, majd az eredményhirdetéssel folytatódott. Nagyon tanulságosnak bizonyult az a momentum is, amikor a javító tanárok évfolyamonként kiértékeltek a dolgozatokat.

Feszültségoldás volt a célja annak a kezdeményezésnek, ami a *„Mit viszel magaddal...?”* címet kapta. A szervezők élményszerűen mérték fel, hogy nyitott szemmel és halló fülekkel jártak-e a versenyző diákok Nagyenyeden. Ismét bebizonyosodott, hogy játékosan is mérhető és ellenőrizhető a már elsajátított tudás.

A záróünnepségen Király András, a kisebbségi oktatásért felelős államtitkár köszöntötte az olimpia résztvevőit, és hangsúlyozta: „Számomra az lényeges, hogy mit ért meg a ma embere, mit ért meg a mai fiatalság, és hogyan konvertálja ezt a tudást arra, hogy fejlődjön, előre haladjon. Úgy érzem, hogy az, ami meg kell hogy fogjon, és tovább kell hogy vigyen minket, az a HIT. A hit, amely lehet akár egy tág fogalom: hiszek önmagamban, hiszek a felebarátomban, hiszek a közösségemben, és hiszek mindabban, hogy amit eltervezünk és véghezviszünk, az a magam és a közösségem számára egy fontos dolog. A hit az, amelynek meg kell valósítania azt az összetartozást és azt az összetartást, amely időnként kopik. Azt az összetartást, amely nélkül, meg kell értenünk, nem tudunk előre haladni. Tetszik, nem tetszik, egymásra vagyunk utalva, és a mi erőnk a hit által csakis egy közösségi erő kell hogy legyen. Különösen örültem, amikor felvetődött annak a lehetősége, hogy a történelmi egyházaink beleegyezésével külön szervezzük meg a vallásolimpiákat mint tantárgyversenyeket. Azonnal fölso- rakoztunk az összes mögé, és azt mondtuk: igen, a protestáns egyházak is szervezzék meg a vallás tantárgyversenyt. Nagy öröm számomra, hogy ez a reformáció 500. évében valósult meg először.”

Ezt követően Monalisa Borza, Fehér megyei főtanfelügyelő-helyettes, dr. Lőrincz Helga, Nagyenyed alpolgármestere és Szűcs Éva Mónika, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület tanügyi tanácsosa köszöntötték a jelenlévőket.

Dr. Püsök Sarolta, az olimpia elnöke általánosan értékelte a dolgozatokat, kiderült, hogy sokkal több a díjazott, mint ahogy azt első látásra fel lehetett mérni, hisz nagyon sokan különdíjban is részesültek. Nagy örömünkre szolgált a dicséretben részesülő diákok névsorát hallani, hiszen az

Résztvevők és szervezők a Bethlen Gábor Kollégium dísztermében

Aradi Csiky Gergely Főgimnázium XII. osztályos diákja, Józsa Tamás is köztük volt. Szeretettel gratulálunk neki, és büszkék vagyunk, hogy méltóképpen képviselte iskolánkat, egyházmegyénket a nagyon erős mezőnyben.

Istennek hála, három csodás napot tölthettünk Nagyenyeden, a Bethlen Gábor Kollégiumban, a Protestáns felekezetek vallásolimpiáján. A város és a kollégium gazdag múltjával, pezsgő jelenével, a házigazdák kedvességükkel, jövőbe vetett

bizalmukkal szívünkbe lopták magukat. A felejtetetlen élmények mellett hisszük, hogy a megszerzett alapos tárgyi tudás életre szóló ismeret a diákok számára, mely teljesebb emberi életre segíti őket, s mindenek fölött elvezeti őket az isteni cél felismerésére, a Jézus Krisztusban felkínált kegyelem elfogadására.

SOLI DEO GLORIA!
EGYEDÜL ISTENÉ A DICSŐSÉG!

Matekovits Mihály

NEVESÍTETT MAGYAR ISKOLÁK ARAD MEGYÉBEN

Arad megye statisztikailag a magyar lakosság szempontjából szórvány (alig 10%), földrajzilag azonban a legtöbb magyar helység nyelvileg izolált, azaz kevés román lakja. A magyar falvak többsége egyvallású, a más vallású beházasodottak száma elenyésző.

A megyében egy magyar középiskola működik Aradon, a *Csiky Gergely Főgimnázium*, óvodától 12. osztályig. A megyeközpontban még egy általános iskolában van magyar tagozat, a megyében 10 nyolcosztályos iskola működik, és 7 helységben van osztatlan osztályokban magyar nyelvű elemi oktatás.

A 10 iskola közül 9 önálló magyar oktatási intézmény, Nagyiratos vegyes (román és magyar) tagozatos iskola.

Az aradi Csiky Gergely Főgimnáziumon kívül 5 iskola visel nevet, illetve Kisjenő város magyar iskolájának hivatalos megnevezése **Erdőhegyi** Általános Iskola, a Fehér-Körös bal partján elterülő magyar település neve után.

Zerind község iskolája **TABAJDI KÁROLY** nevét, Zimándújfalu község iskolája **MÓRA FERENC** nevét, Kisiratos község iskolája a **PÁTER GODÓ MIHÁLY** nevét, Simonyifalván az iskola **SIMONYI IMRE** nevét, míg Ágya faluban az iskola **OLOSZ LAJOS** nevét viseli.

Néhány szó a névadókról és kötődéseikről. **Csiky Gergely** (1842–1891) neve, írói tevékenysége közismert, nem is térek ki számos színpadi alkotásának ismertetésére. 1842-ben született az Arad megyei Pankota városban, apja megbecsült

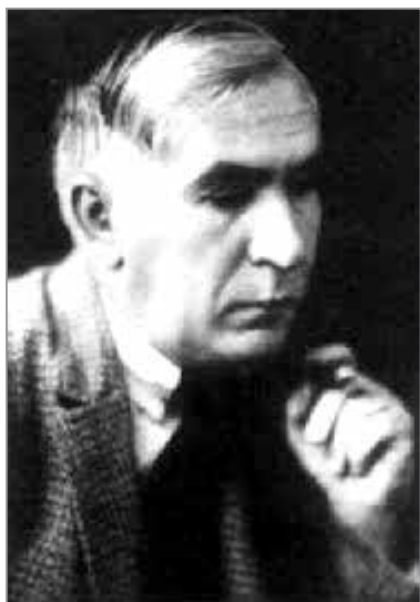
orvosként Aradra költözött, s így fia itt járt iskolába, és itt is érettségizett. Teológiai tanulmányai után 14 évig katolikus pap, teológiai tanár, majd kilép az egyházi kötelékből, és csak irodalmi munkásságának él. A Főgimnázium 1991 óta viseli az író nevét.

Tabjadi Károly (1833–1886) jogi doktor, Arad megye és a város főispánja. Nagy tekintélynek örvendő vezető, nagyon sok intézményt alapított úgy a megyeközpontban, mint a megyében. Határozó munkáját mi sem jellemzi jobban, mint az,

hogy Krassó-Szörény vármegye is főispánjának választotta, és egy ideig mindkét feladatát ellátta. Sírja az aradi Felső temetőben található. Szülőfalujának iskolája 2003-tól viseli nevét.

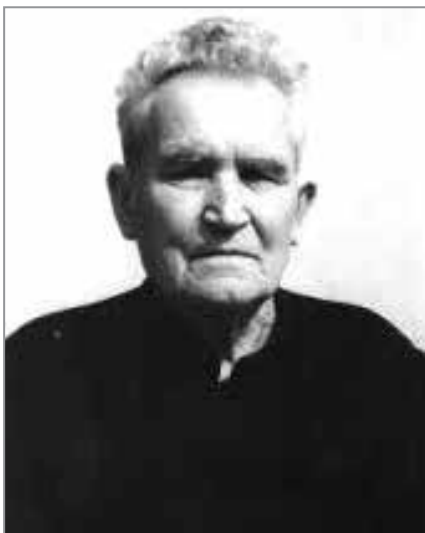

Móra Ferenc (1879–1934) író, újságíró, muzeológus neve is közismert. Nem kapcsolódik fizikailag Zimándújfalu helységéhez, de – egyedi eset meggyenkben – a faluközösség többségi szavazatával vette fel az iskola Móra Ferenc nevét 2014. szeptember 1-jétől. Azóta a gyerme-

kek, de a családok is többet olvasnak az író noveláiból, írásaiból.

Páter Godó Mihály (1913–1996) tanár, jezsuita

szerzetes kisiratosi születésű, ott is van eltemetve. 12 gyermekes családban született, otthon vallásos nevelésben részesült. Az élet és hivatásának játéka, hogy szülőfalujában alig tudtak tevékenységéről, miközben erdélyi magyarok imádsággal, az európai katolicizmus kiállással vette védelmébe. 16 évi börtönre ítélték, amiért Mindszenty bíboros és Márton Áron püspök között tartotta a titkos kapcsolatot. De mivel a börtöncellában papként és tanárként tevékenykedett, hét évig a föld alatt, egyedül, sötétzárkában volt. Kiszabadulása után is figyelték, rózsafüzér-forgalmazás miatt kapott újabb 2 évi börtönt. Igazi pap-tanár volt élete minden pillanatában. Egyedi eset a román igazságszolgáltatás történetében: írásban kérvényezte, hogy maradjon élete végéig börtönben mint a rabok lelki támasza. Erre gyorsan kapun kívülre tették. Szülőfalujának iskolája 2009. október 23. óta viseli nevét.

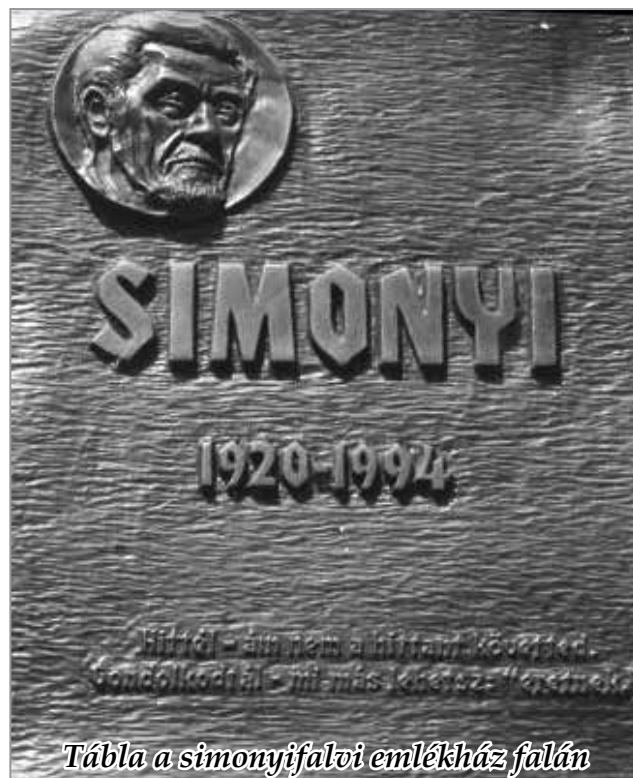

Simonyi Imre (1920–1994) Simonyifalván született, József Attila-díjas költő, újságíró. Eredeti neve Szmola, a Simonyi nevet elsősorban a publicisztikában használta. Áttelepedett Gyulára, ahol élete nagyobb részét töltötte. A város 1991-ben

díszpolgárává választotta. Emlékének ápolására alakult a Simonyi Társaság, amely évente megrendezi a nevét viselő szavalóversenyt, szülőfalujában emlékház látogatható. Az iskola 2004-ben vette fel a költő nevét.

Olosz Lajos (1891–1977) ágyai születésű költő, jogász, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja volt. 1917-től Kisjenő városban élt, ott is van eltemetve. Otthonában alakult 1933-ban az Erdélyi Magyar Írók Rendje. A XX. században élt magyarországi és erdélyi magyar költők, írók csaknem valamennyien megfordultak

nála a Fehér-Körös partján lévő házában. 7 önálló kötetben és 3 antológiában, számos újságban és irodalmi lapban jelentek meg versei. Szülőházát emléktábla jelzi. Szülőfalujának iskolája 2006 novemberében vette fel a költő nevét.

Koreck Aladár

DIÁKOK A SZÍNPADON

Az ötvenes években az aradi magyar színjátszás majdnem teljesen elsorvadt. Még 1948-ban a magyar nyelvű színház Temesvárra került, egy felületes vagy nagyon is alapos döntés következtében, habár az aradi magyarság számbelileg nagyobb volt, és a magyar színházi hagyomány is erősebb volt. Voltak próbálkozások a fennmaradásért, néha a váradiak is eljöttek egy-egy sikeres előadás erejéig (*Szabad szél* – hónapokig a *Duli-Dulit* harsogta a diákság), de a helyzet egyre rosszabb lett, s csak jóval később került sor sikeresebb próbálkozásokra a régi hagyományok felelevenítése érdekében.

Ezekben az években a Magyar Vegyes Líceum diákjai is kivették a részüket ebből a próbálkozásból magyar nyelvű színházi előadásaikkal, egy maroknyi jóakarató színházértő ember és tanár jóvoltából. Ezek a rövid életű, színjátszást felkaroló kísérletek meglepő eredményeket értek el. Az előadásokat a Filharmónia koncerttermében tartották, mindig telt házzal. Két kiemelkedőbb előadásra emlékszem, mivel ebben a mozgalomban személy szerint nem vettem részt, de mint néző nem hagytam ki egy előadást sem. De csak a kivételesen sikerültek hagytak nyomot bennem.

Az első darab címére már nem emlékszem, csak arra, hogy 1848-as témájú volt, és a szöveg nem volt túl sikeres. Annál inkább a diákszínészek játéka. A szereplők közül Bán Ernő, Maksa István, a bátyám, Koreck János és Laczó Gusztáv tűntek ki, akik mindent elkövettek, hogy a darabot elfogadhatóvá tegyék.

A másik darab címe *Visszakérem az iskolapénzt*, ami végre alkalmat adott a fiúknak, hogy igazi színházi élményben részesítsék a közönséget. Karinthy egyfelvonásosa szerencsés választásnak tűnt, de az előadás sikeréhez feltétlenül szükséges volt, hogy a megszokott diákelőadások csetlő-botló lelkes amatőrjei helyett igazi tehetségek is lépjenek a színpadra. Az a tény, hogy az előző gyenge darabot elfogadhatóvá tették a játékkal, reményre jogosított. Gőzerővel folytak a próbák, és szerencsére, a még akkor létező szakmabeliek irányításával, a tulajdonképpeni játékon kívül a

sminkre, hajviseletre, öltözékre is nagy figyelmet fordítottak.

A főszerepet, azaz Wasserkopfut Lux Feri alakította, akinek szinte semmi gyakorlata nem volt a színjátszásban, és eddig csak az osztály mókamestereként tűnt ki. Mégis ő lett a siker egyik legfőbb záloga. Már a megjelenése, egyéni sminkje, öltö-zéke és az ehhez mesterien alkalmazkodó mozgulatai és nem utolsósorban karakteres hanghordozása szinte lebilincselte a nézőket, és felhangzott az első nyílt színű taps. A darab előrehaladásával sikerült hihetővé tennie a nevetséges, de ravasz, ugyanakkor tragikomikus elesettségu figurát, aki mindig és mindenben vesztes.

A tanárokat alakító barátaim bravúrosan meg-elevenítették a szatíra nevetséges, ugyanakkor meggondolkoztató figuráit, durva túlzások nélkül. Kimagasló alakítást nyújtott Bán Ernő a matematanár (a „malacpofa”) szerepében, aki ugyancsak kulcsfigurája volt a darabnak, hiszen a leg-főbb mondanivaló az volt, hogy az életben az ele-settek soha nem győzhetnek.

Azóta sok jó előadást láttam Kolozsváron, Pes-ten és Szegeden, de ez a régi iskolai előadás nyu-godtan versenyezhetett volna velük. A két tizen-éves főszereplő szárnyat adott a többieknek, és így a közönség percekig ünnepelte őket, és még hetek múlva is folyt a vita az előadásról. Mindenki meg volt győződve, hogy az előadások folyta-tódnak, de ez hiú ábránd maradt.

Kataró István, Maksa István és Laczó Gusztá színészeknek készültek és azok is lettek. Bán Ernőt a Filmművészeti Akadémia diákjaként, másodéve-sen eltávolították az intézményből, és többet nem tudott igazán feltörni.

Kataróval 1957-ben a katonaságnál találkoztam Váradon, ahol a nyári gyakorlaton vettünk részt. Ő akkor az akadémián tanult, és a katonaságnál azzal vonta magára a kollégáival együtt a figyel-met, hogy minden nap az *Aida* és *Faust* bevonulá-si indulójával tértek vissza a kaszárnnyába. Estén-ként találkoztunk, no meg a kimenőben, és úgy tűnt, hogy rendbe jön az élete, de aztán az ital és a rossz társaság eltérítette a sikertől, és a kósza hí-rek nemsokára már nem voltak biztatóak.

Laczó Guszti osztálytársam volt, és neki is drukoltam a jövőjével kapcsolatban, mivel súlyos beszédhibával küszködött diákként, de csodaszerűen ez nem zavarta a színpadon a fent leírt előadásokon. Szerencsére orvosi segítséggel meggyógyult, elvégezte a Színi Akadémiát, és sikeres színész lett. Utoljára Aradon láttam sok-sok éve, azt hiszem, a váradiakkal vendégszerepelt *A néma leventével*. Nagy volt az öröm, amikor végre kibeszélhettük magunkat, és megfogadtuk, hogy még sokszor találkozunk. De erre már nem

került sor, mert sajnos fiatalon került el egy állítólagos „jobb világba”. Így elsőik között nyitotta meg a hiányzók névsorát az érettségi találkozók.

Évek múlva a hozzám eljutott hírekből arra a következtetésre jutottam, hogy Lux Feri nemcsak szerepet játszott, hanem önmagát adta. Az élet sajnos nem kényeztette el a mi „Wasserkopfunkat”, aki elszalasztotta a lehetőségeket, hogy talán sikeres művész legyen. Szürke, perspektíva nélküli, rövid életet mért ki számára a sors.

Dr. Perneki-Simonsits István

MESÉL A MŰTÉTI NAPLÓ

Mottó:

*„Itt állsz végül egymagad,
Sután s kissé már elmenőben,
Másokra költöttek magadat,
Holott már magadra sem tellett.”*

(Székely János)

Az orvosi szobában az íróasztalom fölött, katonás rendben sorakoznak a sor- és évszámmal ellátott műtéti naplók. Az elmúlt 17 év műtéteinek a leírása. Néha-néha letörlik róluk a port, visszakeresünk egy-egy műtétet, vagy fiatal medikusok gyűjtenek belőlük anyagot dolgozathoz, diplomamunkához. Nem jelentenek többet egy statisztikai adattárnál.

A minap felkeresett egy 15 éve műtött betegem. 15 évvel ezelőtt egy izgága, nehezen kezelhető, valódi „anyaszomorító” kamasz volt. Most meglett családos ember, kit eléggé megtépázott az élet, de akinek most egészséges életszemlélete alakult ki. Ő azon betegek soraiba tartozik, akiket nem lehet elfelejteni. Mikor belelapoztam a naplóba, és megtaláltam a nevét, akkor döbbsentem rá, hogy ezek a sárga lapok mindegyike emberi sorsokról beszél, benne örömök, bánatok, tragédiák, de benne van a sebész lelke is a tépelődésekkel, az álmatlan éjszakákkal, a sikerekkel és a kudarcokkal.

Ekkor arra is választ kaptam, hogy miért vannak olyan betegek, akiket soha nem lehet elfelejteni, s kik azok, akik kiesnek az emlékezetből. Az egyszerű, simán lefolyó esetek nem sok nyomot hagynak. Ugyancsak ez vonatkozik azokra a bal esetet szenvedettekre, akik egy rövid, de intenzív harc után eltávoznak az élők sorából. Velük nem tudott lelki kapcsolatot teremteni az orvos; sokuknak csak a haláluk után tudjuk meg a nevüket, korukat, lakcímüket.

Amikor viszont, egy életért folyó harc során, legyen az egy súlyos betegség vagy egy baleset, az orvos és a beteg között kialakul egy „információ-áramlat”, mindkét irányba mennek az információk, akkor minden kudarc, minden siker megmarad az orvos emlékezetében. Néha olyan információkhoz jut az orvos, amelyeket a legszűkebb családi környezet sem tud. Ha a beteg azt látja, hogy javára vált ez az információcsere, akkor a bizalom, amit a kezelőorvosába vet, egy plusz gyógyító tényezővé válik.

Ennél a betegnél a műtéti napló leírja az alkalmazott műtéti technikát. Felső medián hasmetés, lépeltávolítás, gyomorfalvarrat, balmellkas-feltárás, rekeszizomvarrat, a mellkas és a hasüreg csövezése. Ennyi. Hogyan is volt ez 10 évvel ezelőtt?

Már jóval elmúlt éjfél, a hőségtől forgolódtam a heverőn, fél tizenkettőig egy hasba szúrt, félrészeg, 40 év körüli férfit operáltunk. A telefon kézközelben van az ügyeleti szobában, és akkor, mikor élesen felcsengett, félálomban leejtettem a kagylót. A fiatal ügyeletes alorvos kolléga kissé izgatott hangja ébresztett fel.

– Doktor úr, doktor úr, egy motorbalesettest hozott a mentő, kérem, jöjjön gyorsan, mert nem úgy néz ki a beteg, mint akinek esélye van a túlélésre.

A dadogó, szinte rimánkodó hang teljesen magamhoz térített, az álom szikrái is kialudtak. Talán egy perc volt, amíg leértem a vizsgálóba. A

balesettest, egy fiatal fiút, éppen a ruháitól szabadították meg.

Az első benyomásom igazolta a fiatal kolléga aggályait, a beteg eszméletlen volt, sápadt, hideg verejtékkal borított bőrtakaró, alig észlelhető légzés, periférián nem tapintható pulzus. De ahhoz, hogy tudjuk biztosan, mi okozza ezeket a tüneteket, ami miatt a keringés és a légzés összeomlik, s a beteg a klinikai halál környékére kerül, nem marad sok idő az elmélkedésre. Ott akkor a vizsgálóban négyen voltunk, a fiatal kolléga, egy idősebb asszisztens, egy beteghordó és én.

A balesettest beszállító mentős nem sok információt nyújtott a baleset körülményeiről, a kóponyán, a végtagokon nem találtunk külsérelmi nyomokat, a bal mellkasfél nem vett részt a légzésben, tapintásra több bordára kiterjedő, ablakos törés, jobb mellkasfél fölött alig hallható légzés, a szívhangok tompák, 140 körüli centrális pulzus, hideg periféria, feszes, de betapintható has, az eszméletlenség, a sérülési nyomok nélkül is, az agyzúzódnak gyanúját keltette. Ez a vizsgálat kb. 2-3 percet vett igénybe. Ekkor már az asszisztens felhelyezte a vérnyomásmérő mandzsettáját, és éppen kínlódott, hogy találjon egy olyan kaliberű vénát, amelybe be lehet kötni az infúziót, de előzőleg levenni a vért a labornak, s egy további vérpróbát az alkoholszint meghatározásához, ha jön a rendőrség. Ezt általában a rend őrei előtt kéne levenni, de vannak esetek, mikor erre nincs idő.

A beteg sorsa attól függ, hogy tudjuk-e stabilizálni a légzési zavarokat, illetve megfelelő oxigénellátást tudunk-e biztosítani a szöveteknek, illetve a szívnek és az agynak, ami az egyik legnagyobb oxigénfogyasztó. Behelyeztük a nyelvhátraesést megakadályozó kanült, s rákötöttük az oxigénadagolóra. A vérnyomás 40 higanymilli-méter körül mozgott. Az 5-6. percben már meglett a véna, és ment nagy cseppszámmal az infúzió.

Kissé higgadtan mérlegelni kezdem a lehetséges sérüléseket. A domináló tünetek belső vérzésre utalnak, kétoldali tüdővérzéssel. Újból meghallgatom a mellkast, bal oldalon teljes némaság, de a jobboldali mellkasfél, ami felett még hallottam légzési hangokat néhány perccel előbb, süketévé vált. Kopogtatásra dobos, a feszülő légmellre utaló hangot adott. A beteg színe lilára váltott, lehet, hogy ezt a fénycsövek hideg fénye kihangsúlyozta. Nincs idő más kivizsgálásra, mert elveszítenénk a beteget. A beteget hideg, engem meg meleg verejték öntött el. Az asszisztencia kérdően nézett – most mi lesz? Valami olyasmit mondtam, hogy „ne bámuljatok, hanem keres-

setek egy minél vastagabb injekciós tűt”, de ezt kissé nagyobb hangerővel, mert pillanatok alatt egyedül maradtam a beteggel. Hogy mennyi idő telt el, nem tudtam érzékelni, csupán a kivágódó ajtó és az asszisztens kaján mosolya maradt meg. Egy vastag tűt tartott egy csipesz végén, a szomszéd vizsgálóban tett szert rá. Most vettem észre, hogy a bal kezemben az ujjaim között egy jódos vattatampont szorongattam, erre szükség volt, hogy a tű sterilen kerüljön a jobb mellkasfélbe. A sípoló hang igazolta a feszülő légmell diagnózisát.

Most ismét javult a beteg állapota. De mi van a bal mellkasféllel, s honnan vérzik a beteg, mert az a feltűnő sápadtság a belső vérzés jele. A vérzés nagyságáról tájékozódást ad a laboratórium is, de még vagy 10-15 percet kell várni, míg megkapjuk az eredményeket. Addig is, hogy több támpontunk legyen egy hasi és egy tüdőrontgen átvilágítást kérünk a szolgálatos orvosnőtől. Bevérzett mellkasűrt vártunk, de helyette, a bal mellkasfél $\frac{3}{4}$ -ét elfoglaló üreges szervárnyék volt kivehető. Jobboldalt igazolódott a légmell.

Nagyjából tisztázódott a tüdők helyzete, baloldalt valószínűsíthető egy rekeszizom szakadás, amin keresztül a bal mellkasfélbe hasi zsigerek csúsztak föl a légző mozgások szívóhatására. De ezen a tájon található a lép is, ennek a sérülését is tekintetbe kell venni.

Közben a konzultációra hívott anesztes kolléganő támogatta a javaslatomat, hogy egy rövid előkészítés után a beteget megoperáljuk. Javaslatunknak csupán az vetett gátat, hogy az intenzív osztály tárolójában nem volt megfelelő, a beteggel csoportazonos vér. Telefon a vérközpontba, ahonnan biztattak, hogy 1-2 egység vért talán tudnak adni, de nekünk, hogy biztonságban operáljunk, legalább 4-5 egységre lett volna szükségünk. Lehet, hogy reggelre meg tudják szerezni a többi.

Most megint magam maradtam. Ha várok, elveszítem a beteget, ha nekifogok a műtétnek, és nem tudom gyorsan elállítani a belső vérzést, aminek még a pontos helyét sem tudom, a beteg a műtőasztalon hal meg. Válaszút előtt álltam: melyik rosszat válasszam?

A műtőbe, és operálunk!

A beteget a műtőasztalon készítették elő, amíg a csapat bemosakodott. Néztam az időt, 45 perc telt el a beutalástól. Az osztályról behívott nővér nem talált megfelelő férfi vizelet katétert (ekkor még nem léteztek nálunk az egyszer használatos katéterek, mindent nekünk kellett sterilizálni), átküldtem az intenzív osztályra, hogy ott

keressenek egyet. Ott volt, csak ki kellett főzni. Jó így is, majd a műtét végén felhelyezzük.

Közben az altatást végző kolléganő jelezte, hogy a beteg alszik, kezdhethük, de siessünk a műtéttel, hogy minél rövidebb legyen, mert a beteg a tűrőképessége határán van, és az agyzúzással utaló tünetek miatt ez még inkább indokolt.

Még morgolódtam a kisméretű gumikesztyű miatt, mire a műtős asszisztens, akivel baráti viszonyban vagyok, megjegyezte: „Sietned kell, hogy ne szorítson a kesztyű.” Valami vulgárisat vágtam a fejéhez, most először oldódott az érezhető feszültség a csapatban.

Felső medián hasmetszéssel hatoltam be a hasüregbe, ahonnan 2-2,5 liternyi véralvadékokkal kevert friss vér ürült. Gyors tájékozódás a hasizsigerek állapotáról. A vérzés forrása a bal oldali rekeszizom tájéka, ahol tapintásra megtalálom a 18 cm-es rekeszizom-szakadást, amin keresztül a harántvastagbél, a fél gyomor meg a lép a bal mellkasfélbe vándorolt. Visszahelyezem az anatómiai helyzetbe, s 2-3 liternyi mosófolyadékkal való öblítés után sorolom az anesztes kolléganőnek a találatokat. A lép zúzódásos sérülése, a gyomor nagygörbületén a gyomorfallrétegek átszakadása, az ellátó artériákkal. Még tovább akartam tájékozódni, de ekkor a beteg keringése összeomlott.

Mintha egy visszhangos teremben lettünk volna, úgy maradt meg az anesztes kolléganő hangja: leállt a szív.

Most kapkodásnak nincsen helye, de gyorsan, határozottan kell cselekedni. Két túlméretezett érfogót kértem, hogy a csapokat, jelen esetben a lépés a gyomorartériát elzárjam. A rekeszizom hasadékan pedig jól kézbe tudom venni a szívet, és

ritmusosan pumpálni kezdtem. Már a fáradtság jelei mutatkoztak az ujjaimban, mikor éreztem, hogy beindul a szív összehúzódása, először egy-két görcsös rángás, s utána ritmusosan megindult a pumpa. Ki kellett hajolnom a műtési területről, hogy a homlokomról ömlő izzadtságot le tudják itatni; a gerincem mellett pedig egy patak folyt le.

Ismét az anesztes: „Szép volt, de most várjatok, amíg feltöltöm a szervezetet, hiszen bejött a megígért 2 egység vér. Vagy 10 percnyi várakozás után a lép kiirtása, az artériák lekötése, a gyomorfall két soros varrata már semminek tűnt. Két dréncső behelyezése után a hasüreget zártuk, mert a rekeszsérülés ellátása nem sikerült a hasi feltárásból az anatómiai viszonyok miatt. A beteget jobb oldalára fordítottuk, újra átöltöztünk, s most egy normál méretű kesztyűt is kaptam. Vigyorogva húzta fel a műtősasszisztens, „a jó munkáért jutalom jár” címen.

A baloldali mellkasfél feltárása a klasszikus hatodik bordaközből, két soros rekeszizom matracöltéses varrata, a tüdő kitágulása után az utolsó fonalat is meghúztam. A bal mellkasfélbe szívó drén, jobboldalt egyszerű szelepes dréncső került.

Mikor betolta a műtőstisztt az ágyat a műtőasztal mellé, a hosszú folyosón a napsugár kísért.

A „Sünit”, így nevezte el az anesztes kolléganő a beteget, mivel 4 cső meredezett ki a testéből, mindegyikre valami rá volt kötve, 21 napi intenzív ápolás után bocsátottuk haza.

Becsukom a naplót, de valami megváltozott. Nem tudom ezután egyszerű adatgyűjteményként kézbe venni. A megsárgult lapok életem részévé váltak.

Regéczy Szabina Perle

SZEMEK TÜZÉBEN

(Naplójegyzetek az 1989. október 1. és december 16. közötti eseményekről)

VII. Közösségben a közösségért

November végén a IV. M osztály növendékei a *Barangolás Meseországban* című mesemondó versenyen vettek részt. A *Csipkerózsika*, *Mint sőt az ételben* című ismert meséktől kezdve a kevésbé ismeretelig nagyon sok mese hangzott el. Szilvay Júlia magyartanárnő értékelte az előadók teljesítményét, majd Gombos Szilárd VIII. osztályos tanuló, a zsűri elnöke nyújtotta át az értékes könyvjutal-

makat. Az első három helyezett mellett négy tanuló különdíjban részesült. Gyurkóczy tanítónővel a mesemondás fontosságáról beszélgettünk a gyermekek személyiségének kialakításában. Boldog voltam, hogy meghívott vendégként ott lehettem, s az *Ifjúsági Antenna* december 14-i számában beszámolhattam az eseményről.

E mesemondó vetélkedő mellett Gyurkóczy tanítónő számtalan óráján is részt vettem. Sokszor behívott, hogy megmutassa, hogyan kell a gyer-

mekek számára egyszerűen, közérthetően, szemléletesen előadni a tananyagot. Munkája rendkívülien tetszett, úgy megragadott, hogy a tanulók számára feltett kérdéseknél szinte magam is jelentkeztem. A kicsiket irigylve, őszintén bevalloztam, hogy szeretnék osztályában negyedikes lenni.

Hasonló barátság fűzött a másik két tanítónőhöz is. Minden nap volt egy-két kedves szavunk egymáshoz a tanári szobában. Takács Júlia egyetemista leánya is bejárt néha hozzánk. Nagyon tetszett neki, hogy piros télikabátban járok, s mikor meglátott, már messziről köszöntött:

– Szia, Piroska!

Szintén Takács tanítónővel látogattuk meg a kórházban Krachtusz Máriát. Túlesett a műtéten, de még mindig rosszul érezte magát. Várta, hogy december végén visszatérhessen.

Szekeres Ágota is aranyos volt.

– Nagyon lelkesen tanítasz. Látszik, hogy szeretted a gyerekeket. Most kellene bejutnod az egyetemre, hogy tanárnő legyél – mondta őszinte szeretettel.

– Köszönöm a dicséretet – válaszoltam. – Legjobban a kisdíjakat szeretem. Ezért szívem szerint óvónő vagy tanítónő lennék. Ha ez nem sike-

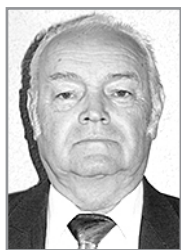
rül, az egyetem elvégzése után más pályát fogok választani.

A titkárságra érve éles hangokat hallok. Hamar fény derült a vita okára. A tanfelügyelőségre névtelen, írásos feljelentés érkezett, mert tanítók a határozat ellenére. A titkárnő nagyon haragudott rám, mert azt hitte, hogy nekem járt el a szám. Mindannyian meglepődtek, amikor kiderült, hogy egyetlen szót sem szóltam, mert senkit sem akartam bajba sodorni.

Ki lehetett a titkos feljelentő? Meredten néztünk egymásra, anélkül hogy szólni tudtunk volna. Később ábrázattal mentem be másnap az igazgatóhoz. Asztalára kérvényt helyeztem, melynek tartalma további munkám engedélyezése volt. Tisztelettel megkértem, hogy tekintve az év utolsó hónapjára, melyben már úgysem lesz lehetőségem tanulni, engedje meg, hogy bérmentesen tanítsam tovább a gyerekeket Krachtusz Mária visszajöveteléig. Az igazgató beleegyezett, továbbra is tartva széles, szeretettel teljes vállalt.

Társaim is örültek, hogy mégsem kell elhagynom az iskolát december elsejétől, ahogy a tanfelügyelőség rendelete előírta. Különösen tisztelték Radu Moldovan igazgatót, aki a legnagyobb áldozatokat is vállalva kiállt beosztottjai mellett.

Történelem

Dr. Vajda Sándor

A BOROSJENŐI VÁR (I.)

Borosjenő helyneve a magyar Jenő törzsbeliék településére utal. A török eredetű Jenő törzsnév a Csagatáj „bizalmas, tanácsadó, miniszter, magas rangú” párjának csuvaszos Jäna változatára vezethető vissza. A Boros névelem bortermeléssel kapcsolatos.

A történészek szerint a borosjenői vár egy régi római castrum helyén épült. Az első okmányos említése 1199-ből való, amely szerint Imre király egy Beche nevű nemesember fiaitól, Jánostól és Lukácstól elvette a Köröshöz és a Makra helyhez közel lévő Dienes vértanúról nevezett zárdának és a Szent Lélek egyháznak (amely minden bizonynyal Jenő közelében lehetett) kegyuraságát. Régi

okmányokban még előfordul Nadineu (Nagyjenő) néven, így találjuk Arad vármegye legrégibb – Lazarus-féle – magyar térképén, amelyet az 1528-as évben készítettek, de előfordul még Jenopolis vagy Jenopolea néven is.

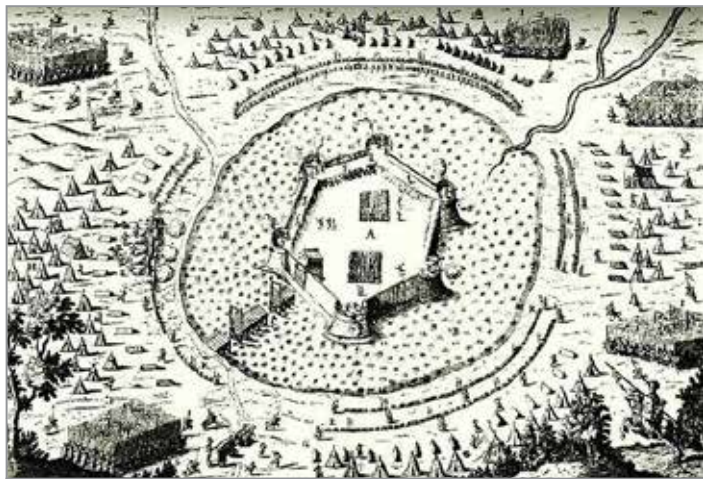
Első várát 1295-ben említik, castru Ieneu alakban, mint királyi várat. Egy 1347-ben kelt oklevélben I. Lajos király megparancsolja a váradi káptalannak, hogy a Ferenc pankotai és a desznői várnagy, valamint a Dénes fiai Ábrahám között támadt birtokhatár-vitában tartson vizsgálatot.

Hogy Borosjenő mikor került a Losonczi család birtokába, nem tudjuk biztosan, de 1387-ben Losonczi István szörényi bán már innen keltezte

egyik levelét; Losonczy László és István 1477-ben káplánjuknak, Széchenyi Antalnak adták a Jenő városában lévő Szentháromság-kápolna rektor-ságát.

Ezt követően csak a mohácsi csata után, 1554-ben említik ismét, amikor János Zsigmond, Erdély fejedelme a német kézben lévő Jenő várát elfoglalta (1565-ben Dézna és Világos várával együtt Bebek Györgynek adományozta). Miután Schwendi Lázár császári tábornok fegyverszünetet kötött a temesvári pasával, a fejedelem által elhagyott várba bevonultak a törökök. „Amint Gyula elveszett – írja Istvánffy –, Pertáv táborát és ágyúit Jenő ellen indította. Mikor a várat már néhány napon át lőtték, a németek félelmükben elhatározták, hogy azt az ellenségnek átadják... Az őrség tehát az éjjel sötétét bevárva otthagya üresen a várat.”

Az 1595. évi pozsonyi országgyűlést követően Báthory Zsigmond vezére, Karánsebesi bán seregével szeptember 16-án körülrárta Jenő várát. A sövényfalakkal, árkokkal és kettős sánccal övezett, 700 török katonával védett erősséget Király György váradi helyettes kapitány ágyúkkal kezdte lövetni, mire a törökök a külső várat felgyújtották, és a belső várba vonultak vissza. Végül egy hónapi kemény ostrom után, október 22-én sikerült ezt is elfoglalni.

A törökök körbevették Borosjenő várát

1599-ben Báthory András bíboros lett Erdély fejedelme, akit a Porta is hajlandó lett volna támogatni azzal a feltétellel, ha megkapja Lippa és Jenő várait. Miután ezt a fejedelem megtagadta, nem kapott katonai támogatást a szultántól, így kis létszámú seregével nem tudott ellenállni Mihai Viteazul hadainak, és Nagyszebennél vereséget szenvedett. A Moldva felé menekülő fejedelmet székely parasztok megölték.

Erdély új fejedelme, Báthory Zsigmond 1601-ben a várat 96 faluval együtt Toldi Istvánnak

adományozta, de 1604-ben már Petneházy István jenei főkapitány szerezte meg az uradalom legnagyobb részét. Petneházy 1616-ban még mindig jenei főkapitány, azonban ekkor már a vár és tartozéka Bethlen Gábor fejedelem birtoka.

Rákóczi Zsigmond fejedelemségének megerősítése érdekében levélben ajánlja fel a töröknek (Murad pasa nagyvezírnek), hogy hajlandó visszaadni (Bocskaira hivatkozva) a 15 éves háborúban erdélyi kézre került Lippát és Jenőt. A nagyvezír azonban meglepetésére Lippát és Jenőt visszautasítja: „csináljanak az erdélyiek, amit akarnak, csak háború ne legyen.”

A Báthori Gábor fejedelemmel szemben fellépő trónkövetelő Ghiczy András 1611-ben Jenőt és Lippát, valamint 15000 arany befizetését ígérte az erdélyi fejedelemség megszerzése érdekében a töröknek, de Báthori legyőzte a trónkövetelőt.

Míg korábban nem tartott rá igényt – fontosabb volt a háború elkerülése –, addig Bethlen Gábor fejedelemségre segítségét követően a török Lippát és Jenőt (a Belgrád–Temesvár–Lippa–Jenő–Gyula vonal biztosítása érdekében) kérte Bethlentől. Bonyolult manőverek segítségével végül is csak Lippát adta át 1616-ban. Lippa 1616. június 14-én történt átadásával török elleni végvár lett Jenő vára is. A szultán azonban e vár átadását is követelte Bethlentől: „Jenő várának megadásával a mi kegyes és felséges kedvünket és kívánságunkat megékesítétek és annak eleget tegyetek.” Bethlen azonban ezt Kamuthy Farkas követ útján visszautasította.

1620-ban új kapitánya lett a jenői várnak, Belényesi Gálffy György személyében, aki azonnal hozzákezdett annak kijavításához és megerősítéséhez, mert mint esküjében is fogadta: „Az én kegyelmes uram őfelsége birodalmától és Erdélyországból és magyar kézről való elidegenítésétől oltalmazni igyekszem.”

1651 februárjában nevezték ki főkapitánynak Haller Gábort, aki már évek óta vezette a vár építését, és azt be is akarta fejezni. Előbb a délkeleti bástyát építtette meg, hatalmas cölöpökre rakva a Körös gyakori áradása miatt, azután a városra néző délnyugatit emeltette magasabbra, majd az északkeletit javíttatta ki. Az északi és keleti bástyák között árkot húzatott, azon belül palánkot is építtetett: „...ott is egy jó várost ültetett vala – írja Szalárdi –, rácokkal és egyéb jövevény emberekkel, s a két várost emeltyűs kapus híddal egybefoglalván, a sziget előtt lévő árokra is Bél felé hidat és emeltyűs kapu s afelett alkalmas strázsálóhelyet építtetett vala.”

Köprüli Mehmet 1658 őszén zavartalanul pusztítja a fejedelemséget. Előbb, 1658 augusztusának legvégén a fontos végvár, Jenő alá megy. Itt öt napon át néztek farkasszemet a magyarok a törökkel, a nagyvezír a faltörő ágyúkat is felállítja. Az ostrom alá vett várat, melyet Diószeghy Kristóf alkapitány és Újlaky László védett, nagy erővel támadták. A várban fegyelmet egyikőjük sem tudott tartani, az őrség szökdösni kezdett, így a létszám hamarosan 350 főre csappant. A török megadásra szólította fel a védőket, s miután választ nem kaptak, erősebben kezdték ágyúzni a falakat. Az ötödik napon a védők szabad elvonulás feltétele mellett feladták a várat, és szeptember 2-án elvonultak Nagyszalontára. Itt a fejedelem a tiszteket elfogatta, Újlakyt szeptember 7-én kivégeztette, Diószeghyt és a melléje rendelt német hadnagyot pedig Várad piacán fejeztette le. Csak Túry Mihálynak kegyelmezett meg, aki a vár feladását ellenezte. Az egyik Debrecen felé menekülő porkolábot, Pataky Istvánt csak hetekkel később sikerült elfogatnia, és irgalom nélkül felakasztatta, mondván: „Tanuljon más is! Az lenne híre, ha nem öletném az árulókat, mi akaratukból lett Jenő feladása. Őmiattuk romolt Erdély, romlunk mi, romol e darab föld s magyar nemzet az áruló ebek miatt.”

Borosjenő 1662-ben

A vár főbejárata

Fritz Mihály-érme

Ujj János

EGY MÁSIK TISZTVISELŐTELEP

Az idősebb aradiak az egykori köztemető helyén, a korábbi állatvásártérig és a vagongyárig terjedő területen felépült negyedek ismerik Tisztviselőtelepnek. Pedig annak felépülte előtt már a 20. század legelején létezett egy terv egy *Tisztviselőtelep* felépítésére Gutzjahr Mihály földbirtokosnak a Simándi (most Petru Rareș) út bal oldalán (a városból kifelé menet), a vasúti felüljárón túl, a vasútállomástól északra elterülő, parcellázott földjein. (A Mosóczy-telepi őslakos, Kocsik József gazdaelnök még emlékszik azokra az időkre, amikor az egykori Gutzjahr birtokon, a beépítés előtt még megvoltak a tároló- és borospincék maradványai.)

A neve alapján német ősökkel rendelkező Gutzjahr Mihály 1914-ben kiemelkedően magas adót fizető aradi birtokosként tagja volt a város Törvényhatósági Bizottságban helyet foglaló 70 fős virilis csoportnak. Ők a négy választókerületben megválasztott ugyanolyan számú bizottsági tagok, valamint a szavazati joggal rendelkező köztisztviselők mellett a város ügyeiről döntöttek. Megjegyzendő tény, hogy a virilisek semmiféle javadalmazást nem kaptak, társadalmi munkát végeztek. Lényegében az ő szavazatukkal hagyták jóvá vagy utasították el a város költségvetésében javasolt beruházásokat. Állandó felügyeletük akadályozta meg a sikkasztást, a pénzek elszórását.

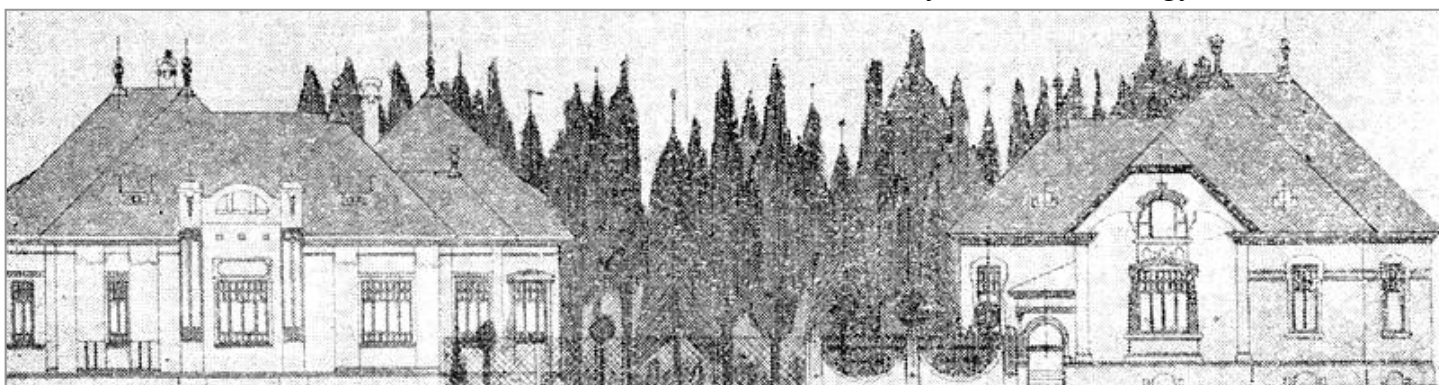
A terv szerint a telepen Varjassy Lajos polgármestersége idején (1905–1917) 200 lakást építettek volna az állam szolgálatában álló aradi tisztviselőknek.

Az *Aradi Közlöny* napilap az 1909-es évre kiadott *Nagy Képes Naptár*ában a 303. és 305. oldalán adja hírül a megálmodott miniváros tervét. Ott látható néhány épület rajzáról készült fotó is. Ezek egy- vagy kétlakásos, igen takaros, egyedi tervezésű családi házak. A kertvárosként elképzelt negyednek saját villanytelepe, önálló víz- és csatornahálózata lett volna.

Különben a Simándi (most Petru Rareș) út jobb oldalán feküdt a Mosóczy-birtok, amelynek parcelálása után, a régi zsidó temetőtől kezdődően alakult ki a Mosóczy-telep. Az egykori két munkástelepet nevezik most a város Grădiște negyedének.

Különben az akkori Magyarországon nem ez volt az egyetlen ilyen kezdeményezés. Budapesten Fleschl Róbert javasolta a főváros tanácsának egy ilyen lakónegyed megtervezését. A tanács által elfogadott javaslatot Wekerle Sándor politikus, az akkori miniszterelnök hagyta jóvá. A meghirdetett pályázatot az erdélyi *Kós Károly* (1883–1977), a temesvári születésű műépítész (hozzátehetném még, hogy polihisztor, hiszen író, grafikus, mezőgazdász, tanár egyaránt volt) nyerte el az erdélyi népi építési és díszítési elemeket felhasználó terveivel.

A miniszterelnökről elnevezett Wekerle-telep építkezése 1908-ban kezdődött, s 1925-ben fejeződött be teljes egészében. A tizenhét év alatt a Kispesthez tartozó területen (ma a 19. kerülethez tartozik) 1007 ház épült fel 4412 lakással. Kós Károly a szélesebb utak mentén kétszintes épületeket tervezett a tisztviselőknek 6, 8 és 12 lakással, a keskenyebb utcákban egyszintes házakat a

munkásoknak 2, 3, 4 lakással. A lakások mérete 47-től 86 négyzetméterig terjedt. 1914-ig, a világháború kirobbanásáig itt felépült négy iskola 48 tanteremmel és két óvoda 18 helyiséggel, valamint a rendőrkapitányság épülete is.

Egyes épületek tervezésében más műépítészek, mint Schodits Lajos, Zrumeckzy Dezső és Eberling Béla is közreműködtek. (Később, csak 1930-ban szentelték fel a katolikus templomot. Azt nem Kós Károly, hanem Heintz Béla tervezte.) A negyed központjában a földszinten üzletek működtek. Az épületeket ötvenezer fával vették körül, a központi fekvésű Petőfi (1987-től Kós Károly nevét viseli) teret parkosították. A negyed bejárataihoz díszes kapukat is terveztek, melyek most is állnak.

Vidéki városban a 20. század elején Pécsen épült egy lakótelep az állomás közelében: lakóházakkal, templommal, üzletekkel, zöldövezetekkel. Tervezője és építője az újaradi születésű műépítész, **Schlauch Imre** (1840–1904). A negyedet mindmáig Schlauch-telepnek nevezik a pécsiek.

A Gutzjahr-telepre tervezett lakónegyed nem valósult meg, valószínűleg a távolság és az akkori közszállítási nehézségek miatt. Az ott lakók lényegében csak hosszú gyaloglással vagy bérkocsival közelíthették volna meg lakásaikat. (Ne feledjük, a városban akkor mindössze lóvasút működött, amelynek nem volt leágazása a vasúti felüljáró felé. Az első autóbuszok csak 1910-ben jelentek meg az utcákon.)

A Holtmaros (akkor még Élővíz) északi oldalán a Tisztviselőtelepnek parcellázott területen nem épültek előre megtervezett házsorok. Az építésük idején a várost vezető városgazdák pedig nem nyúltak vissza az 1908-ban elkészített, kiválóan dokumentált, célszerű, ízléses tervekért. Megérte volna. Most egy szép, minden tekintetben utánozható lakónegyeddal lennénk gazdagabbak. Mert a most épültekből mindenütt kimarad a természet!

Különben a városban később megvalósult egy ilyen mini lakónegyed. A tulajdonos Neuman Károly megrendelésére a textilgyár mellett **Szántay Lajos** (1872–1961) műépítész az 1930-as években tervezte meg az aradiak által csak ITA (vagy UTA) kolóniának nevezett kis lakónegyedet. Az építkezést utódja az üzem élén, Neuman Ferenc fejeztette be. A két- és háromszintes, összesen tizenkét lakóépületet magába foglaló negyedhez egy óvoda, egy orvosi rendelő, valamint egy üzemi bölcsőde is tartozott. A komfortos lakások kettő- és háromszobásak voltak. A negyed építésének a célja az volt, hogy az igazgatók, főmérnökök, részlegvezetők, teremesterek, mesterek, karbantartó

szakmunkások bármikor kéznél legyenek, ha valami rendkívüli esemény, gépleállás, üzemzavar bekövetkezik.

A zöldövezetbe beágyazott csendes negyed szélére, az utak mellé a szocialista érában négyemeletes panelházakat ékeltek be, evvel szinte minimálisra csökkentették a zöldövezeteket, és szinte eldugták a járókelők elől a Szántay tervezte épületeket.

Ennyit az ún. kapitalista kizsákmányoló rendszer társadalombiztosítási, jóléti politikájának a szocialista rendszerben untilg ismételt teljes hiányáról!

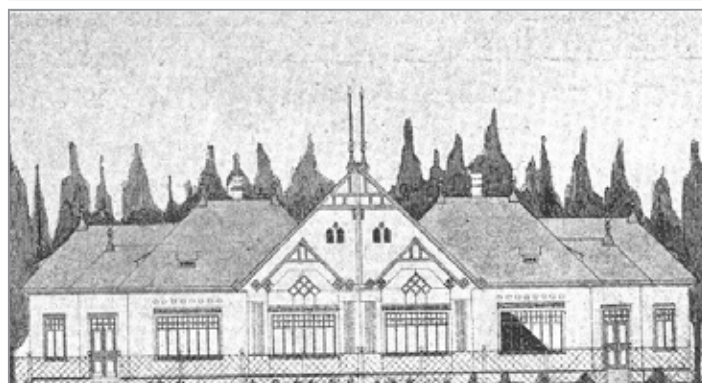
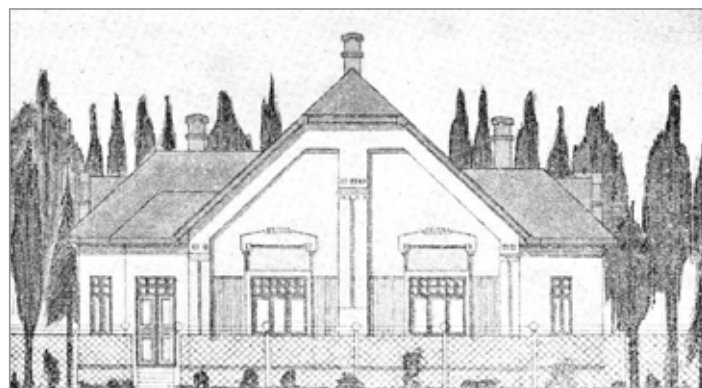
Források

Arad Közlöny Nagy Képes Naptára az 1909-es közönséges évre.

Puskel Péter: *Feri báró és a Neumanok*. In *Arad marad*. Arad, 1997. 113–116.

Ujj János: *Szántay Lajos és palotái*, Arad, 2013.

Wikipédia. Wekerle telep.

HODÁCS: MAGYAROSAN!

...írjunk, beszéljünk. Kérte őseinket jó száz éve Hodács Ágoston (aki ekkoriban a Hodács Ágost nevet írta cikkei alá), a későbbi kisiratosi lelkipásztor. Hodács Ágoston (Szeged, 1879–Kisiratos, 1951) katolikus pap, hittanár, író, műfordító 1912-től szolgált haláláig a kelet-csanádi – ma Arad megyei – faluban.

A LÖNNI VAGY NEM LÖNNI című iratosi írói falurajzunk (amely villanykönyvként az *Irodalmi Jelen* honlapján olvasható) róla szóló fejezetét bővíteni kényszerülök, mert rábukkantam azokra a jegyzeteire, amelyeket az 1900-as évek legelején írt különböző folyóiratokba. Ami meglepett: szinte valamennyi írásával anyanyelvének ápolását szolgálta. Már temesvári papnövédeként, majd temesközi káplánként és hittanárként. Hogy kisiratosi plébánosként folytassa a szerinte egyedül figyelemre méltó szeretetirodalom magyarra fordítását. Franciából, dánból, németből...

1848–1849-ben a vidéki papság mozgalmat indított a katolikus egyház megújítására, többek közt a nőtlenségi tilalom föloldásáért, s ebben élen jártak az alföldi – különösképp a temesközi – falusi lelkipásztorok. Mert őket sújtotta elsősorban ez az előírás. Egyedül – ráadásul többnyire tanult emberként egymaguk – kisdud falvainkban... Hodács, amikor első cikkeit írta, nem sejthette, hogy később, kisiratosi plébánosként hasonló gondolatai támadnak, mint ifjú – Csanád egyházmegyei – elődeinek. Folyóiratbeli jegyzeteire bukkanva hamar kiderült, hogy a magyar nyelvért emelte ekkor föl a szavát. A magyar bölcsélet és a magyar egyházi szaknyelv megmagyarításáért fogott tollat.

Szegedi iparoscsalád gyermekeként hogy né jutna eszébe, mit érthet mindebből a fajtája! Mondhatni, sémmit. Hát tönni kéne ellene! Érte.

Tött, amit töhetött. Javasolt, kezdeményezett. Jó magyar embör vót! – töhetjük hozzá. Amennyire akkoriba löhetött – valamelyik feleközetbe szorítva.

A *Magyar Nyelvőr*-ben 1900-ban, tehát még papnövédeként jelentkezik először (5 sorral): a latinos elválasztás helyett magyarosan, a magyar nyelv szabályai szerint válasszuk el szavainkat, pl. Cip-rus és nem Cy-prus... Mondhatni, jól kezdi! Megadja a hangütést.

1901-ben a német–magyar szótárhoz egy-egy szóra megoldást kínálók közt szerepel, tíz szó és kifejezés megfelelő magyar fordítását kínálva szöveget is fölmutat:

„Ramschbazar: ócska-kereskedés, zsibvásár, zsikpiac, Szegeden legalább így is nevezik; hogy miért, nem tudom; lehet, hogy ugyanott talán zsikot is (?) árúlnak.” (A szerk. szerint a zsibpiacból lett.) Már fölszentelt papként (1903-ban) a confetti helyett a sarkadiak által használt „dobzó”-t, illetve egy szegedi könyvben emlegetett „aprószínes”-t ajánl figyelmünkbe. A purgatórium helyett pedig az egyként helyesnek tartott „tisztítótűz” és „tisztítóhely” közül az utóbbi használatát tartja kívánatosnak. Később szóvá teszi a szentírási hely idegenszerű idézését (II. Tim. 1, 5 – II. könyv, Timotheus 1. fejezet 5. vers), amit magyarosan is megtehetünk (Tim. II. 1: 5 – A Timotheushoz írt második levél első fejezetének ötödik verse).

Csak magyarosan... A papnövédek és a növendékpap közül az első szabályos (meg a kispap, toldja meg a szerk.). Az anyagelvi és az anyagelvű szó egyaránt használatos, pedig csak az utóbbi helyes – írja. A dr. kapcsán megjegyzi: magyarosan a címzés (foglalkozás, állás) a név után áll, pl. Dániel Ernő báró, Márki Sándor dr., Falk Miksa dr. kir. tanácsos. „Azt hiszszük tehát, hogy a címnek a név elé helyezése idegenszerű.”

1904-ben is van még javaslata a német szavak magyarítását illetően. Nyilván mert fordít – mégpedig nem keveset, tehát maga is megküzd egy-egy szóval. A Krieggsspiel: háborúsdí. A szalon helyett pedig a Vay Sándor által emlegetett nappalit ajánlja a *Hittudományi Folyóirat*-ban *A hittudomány magyar nyelve* nevű rovat szerzőjeként jelentkezett. 1901-ben, még kispapként a kánonjog szó mellőzését és az egyházjog használatát javasolja, hogy cikke végén oda jusson: „Beszéljünk magyarul!” – írja a pesti lapnak. A szentmise részeit is hasznosnak tartja anyanyelvünkön megnevezni – ahogy teszi egy veszprémi szerző, akinek a könyvéből gyűjtötte össze szószerkeztét. E magyarítások javát ismerjük (pl. communio: áldozás, úrvét vagy úrvételi imádság a misében; credo: hiszek (egy első szava), hitvallás; gloria: dicsőség, mise-rész; Sanctus: szent–szent; tractus: kivonat), de jó

tudni, hogy a temesvári papnövendék – későbbi plébánosunk – a frissen elsajátított egyházi szaknyelv megmagyarítását pártolta. Hogy ha római katolikus is egyházunk, mégiscsak magyar, s nem a latin az anyanyelve a híveknek. Végül Pesch Tilmann *Az Istenes Élet* című, Tömösvárt ez időben kiadott imádságos könyvét ismerteti a lap eme évfolyamában. 1903-ban egyházi jogi műszótárt közöl (Krassó-Szörény vármegyéből, Stájerlakról, ahol káplán), amely ugyanekkor megjelent a *Bölcseleti Folyóirat*ban is.

A temesvári *Bölcseleti Folyóirat* először 1901-ben közöl Hodácstól tanulmányt, mégpedig *A bölcselet magyar nyelve* című rovatban ejt néhány szót a nyelvművelésről a magát szögediként jegyző, tömösvári diák. A magyaros szóhasználat, helyesírás, a fölös idegen szavak használata ellen szólva, pl. hogy kiejtés szerint írjunk emancipatio helyett emancipációt. (Az egyenjogúsítás eme megnevezése s leírása is ellenállásba ütközött...?)

Az *Adalékok egy bölcseleti műszótárhoz* című tanulmányának bevezetőjében elárulja, hogy erkölcsbölcseleti összeállításához forrásként Cathrein Győző kétkötetes munkáját használta, amelyet a csanádi papnövendékek fordítottak le s adtak ki Temesvárotról 1900–1901-ben. „Úgy gondolom, hogy teljes joggal használhattam ki e művet, mert mint papnövendék jelentékeny részt vettem a *Moralphilosophie* fordításában, javításában egyaránt, de nem kevésbé, sőt első sorban nekem van részem abban, hogy az *Erkölcsbölcselet* fordításában – elismerem, hogy talán nagyobb mértékben, semmint kellett volna – keresztülvitetett a magyarosítás elve. Nagyobb mértékben – mondom; mert most sokkal jobban érzem annak igazságát, amit annak idején írtam: »Talán vissza kellett volna riadnunk e nagy feladattól (ti. a *Moralphilosophie* fordításától), különösen, ha tekintjük, hogy a magyar bölcseleti nyelv csak nagyon gyöngén van kifejlődve s csak most kezd fejlődni; s mi mégis magyar nyelven bölcseletet akarunk kibocsátani« ... Meg akartuk legalább némileg mutatni, hogy édes hazai nyelvünk nem oly szegény, mint hinnők, s bölcseletet magyar nyelven írni nem lehetlenség.” Filozófiát valóban, de bölcseletet... S írta mindezt Hodács a tömösvári papnövendékek által lefordított Cathrein-mű előszavában. Azaz... ez a műfordítás is az övé? Nem kis részben. Bevallja, nem boldogultak jó pár szakszó, pl. a dogmatizmus magyarításával, de mondjuk a traditionalismusra meglették a megfelelő magyar szót a hagyományelvűségben.

Hogy kiadós szöszedetének bevezetését így fejezze be: „Mily szép s gazdag is vagy édes magyar nyelvünk. Nem is képzelhetem, hogy nem szeretne csak egy is, ki e földön, áldott magyar földön látott napvilágot. Zengd el Isten létét, egyház dicsőségét, beszélj a lét és élet elvont fogalmáról. Senki se mondja azt, hogy szegény vagy erre. S ha talán úgy volna? Tegyük gazdaggá mi! Ez szent kötelesség! Miként érzésünkben, legyünk nyelvünkben is, legyünk mi magyarok! Egy Pázmány, Faludi, Vörösmarty álljon példányul előttünk... Magyarul s egyszersmind magyarán beszéljünk!”

Tegyük gazdaggá. Mármint mi, magyarok, a saját nyelvünket. Más nép fia meg... a sajátját.

Censura: könyvvizsgálat. Rationalismus: észelvűség. Idealismus: eszmeelvűség. Ontológia: lényegtan. Naturalismus: természetelvűség. Materialismus: anyagelvűség. Pantheismus: mindenisténítés. Maxima: sarkigazság, alapelv. Fidelitas: szavatartósság. Vivisection: élveboncolás. Polytheismus: sokistenhívés. Magia: varázslás. Usus: használat. Confusio: összekeverés. Traditio: átruházás. Entitative: lényegileg stb.

Tömösvárt mire nem jutottak kispapjaink! Továbbadva mindazt, ami arra érdemes (mert nem az ujjukból szopták). Élükön Hodács Ágosttal. Ekkor már Krassó-Szörényben...

„Krassó-Szörény”... Tudja még valaki, merre keressük?

Hodács, Hodács.

Hogy a végén az aradi-csanádi sík fekete földjébe merüljön.

A *Nagyasszonyunk* című győri képes folyóiratban 1909-ben, 1910-ben fordításai jelennek meg. Franciából Eugénie Dubarry-elbeszélések sorjázna, amelyek a *Sur le chemin* (Az úton) címmel megjelent párizsi kötetből valók; Hodács kisebb műfordítás-kötetet állíthatott volna össze ezekből a dolgaiból is. Majd Jörgensen János írásai következtek – ezeket viszont már kötetben adhatta közre, ahogy Weiler M. imádságmagyarázatait is. Az igényes győri katolikus lapban többek közt Nyíró József, valamint a balatoni világot megörökítő Váth János is közölt. A Jörgensen dán író művét tartalmazó műfordításkötetét maga ajánlja: „A 112 lapra terjedő könyvecskét példányonként 70 fillérért szállítom bérmentve, bolti ára különben 1 k. Legalább tíz példány egyszerre való megrendelésénél a példányokat 50 fillérével számítom.” Hogy visszajöjjön valami a nyomdaköltségből? Máig ismerős történet. (Temesben, Csanádban, Aradban.) (Bizonyára Krassó-Szörényben úgyszintén.) (Sőt...)

Siska-Szabó Zoltán

RÉGI ÉS ÚJ ARAD (8.)

A VÍZTORONY

Idézőjel

Elefántcsonttorony, művészet,
Én is boldog rabod vagyok,
Ha kitagad, kiűz az élet,
Fehér tetőd felém ragyog
Elefántcsonttorony, művészet!

Juhász Gyula: *Turris eburnea* (részlet)

Kutyák ugatnak odakünn, –
fülükben nincs dal, zene szent;
álmomban mégis emeli,
tökéletes tornyát a Csend.

Ugathattok, siket kutyák:
álmomban már kész a torony, –
a torony, mely az égig ér
s minden köve egy sóhajom.

Erdélyi József: *A fehér torony* (részlet)

Piroska István

AZ 1916-OS, UTOLSÓ MAGYAR KORONÁZÁSI SZERTARTÁS EGY ÉRDEKES ARADI VONATKOZÁSA

A múlt év decemberében volt 100 éve, hogy utoljára koronáztak magyar királyt. Hogy miért érdekes ez a ma emberének? Ez talán nem is igényel külön magyarázatot. Köztudott, hogy nálunk a királyi korona egészen mást „jelent”, mint más népeknél. Nem hinném, hogy van még egy ország, ahol a „királyi fejdísz” a Parlamentben lenne kiállítva. Nálunk emellett Szent Korona-tan is kialakult. A Magyar Szent Korona beavató értékű, amelyet egyszer tettek az uralkodó fejére, aki ezzel kötelezte el magát arra, hogy az ország törvényeit betartja. A korona számunkra nem a királyi hatalom jelképe, mint máshol. Ez a magyarság történelmének folytonosságát, az ország egységét, magát a független államot jelképezi, amelyet itt eddig minden uralkodó hatalom tisztelt, és tisztel ma is. (Gondoljunk arra, hogy a koronát a kommunista Kádár-korszakban hozták haza Amerikából.)

A koronázások helyszíne többször változott a történelem folyamán: első, államalapító királyunkat Esztergomban koronázták meg, ezután a koronázó város egészen 1527-ig Székesfehérvár volt, majd több helyszín után Pozsony, ahol 1563 és 1820 között kilenc király fejére tették a magyar koronát (elsőként 1563-ban I. Miksának, utolsóként 1830-ban V. Ferdinándnak), közben 1792-ben I. Ferencet a budavári Magdolna- (Helyőrségi-) templomban koronázták meg. Mivel 1625-ben Pozsonyban pestisjárvány volt, abban az évben III. Ferdinándot Sopronban avatták magyar királlyá.

A koronázási szertartást egy egészen sajátos esemény előzte meg, a királydomb építése. Ez a katolikus lexikon szerint „Magyarország vármegyéinek és szabad királyi városainak földjéből öszszehordott mesterséges halom, melyre a megkoronázott és a nemzetnek esküt tett magyar király koronázási díszben föllovagolt, s tetején a négy égtáj felé *napvágást* tett Szent István kardjával. A kardcsapások az uralkodó haza iránti köteletségét fejezték ki: a hazát bármely oldalról támadó ellenségtől megvédeni.”

„A királydomb földje szent – írja 1916-ban az

Arad és Vidéke –, nem egyszerűen akárhonnán összehordott halom. Az ország minden megyéje megküldi saját földjéből hozzá a maga részét: a haza ez kicsinyben. S van-e megye, melynek valamely történeti nevezetességű pontja nem volna, melyet magas dicsőség vagy nemzeti gyász emlékei ne szentelnének? Melyeket vér nem öntözött, vagy mely történetünk valamely nevezetes fordulópontjának nem lett volna tanúja? ... Minden megye a történeti emlékü helyekről veszi a földet a királydombhoz. Egész történelmünk könyve az, viszontagságaink, dicsőségünk és gyászunk emlékoszlópa.”

A királydomb jelkép a mai ember számára is, ezt mutatja, hogy Szörényiék híres rockoperájának, az *István, a királynak* az ősbemutatója 1983 augusztusában a városligeti Királydombon volt, bár ez csak a nevében kötődik a koronázási szertartáshoz. A domb létrejöttéhez és nevének eredetéhez több elképzelés kapcsolódik, a helyválasztást talán az a legenda indokolja, amely szerint ez az emelkedő 1896-ban keletkezett, a millenniumra készülve hordták össze az ország 63 vármegyéjének és 6 megyei jogú városának a földjéből.

A koronázási dombok a történelem viharainak áldozataul estek. Elpusztult a Székesfehérvár szélén álló királydomb is. A pozsonyi a városfalakon kívüli Lőrinc és Halász kapu között állt, majd a Duna mellé került, ahol a Duna szabályozásakor lerombolták. I. Ferenc koronázási dombja a mai Corvin tér helyén volt. Ferenc József fejére 1867. június 9-én tették a Magyar Szent Koronát. Az ő koronázási dombja a mai Széchenyi István tér (2011-ig Roosevelt tér) közepén volt.

És az ember fejében felmerül a kérdés: vajon Arad vármegye honnan vette a küldött földet? A régi orodi prépostság mellől, vagy talán éppen jelképesen a Veszthelyről??

Az utolsó királykoronázás 1916. december 30-án volt a budavári Mátyás-templomban, IV. Károlyt koronázták magyar királlyá. A koronázási domb a mai Szent György téren állt, tervezésével Kós Károlyt bízták meg.

Móricz Zsigmond erről *A koronázó domb földje* című írásában így emlékezett meg:

„Jó, komoly, öreg göröngyök voltak együtt az ország minden tájáról. Volt itt diluviális rög, amely már egészen sárga volt és acélszürke a vén-ségtől, s hatszázezer esztendő viharzott el feje fölött. (...) Ezek az öregek nagyon háttérbe voltak szorítva; rossz világot élünk.”

Ezt a királydombot is elhordták a második világháború után, nehogy valami látható ereklje megmaradjon történelmünkben, pedig éppúgy történelmünk része, mint a több köbméternyi rög, amelyből fölépítették.

Az 1916-os királyavatás a háború és a téli körülmények miatt az előzőnél szerényebb volt, de maga a szertartás az eddig is alkalmazott szigorú protokoll szabályai szerint zajlott. Az előkészületekkel mind a helyi, mind az országos sajtó sokat foglalkozott, jó, figyelemelterelő téma volt ez a háború szörnyűségei közepette. Hosszan taglalták például, hogy milyen lesz majd a koronázási menet felépítése. Hogy milyen sorrendben vonulnak majd a résztvevők, azt az előző 1867-es szertartás alapján próbálták feltérképezni. És itt „került a képbe” a mi városunk. Az *Arad és Vidéke* napilap 1916. december 24-i számában jelent meg a következő érdekes tudósítás:

„Strohofer Lajos őrnagy a lapokban olvasta, hogy a koronázási menet sorrendjének megállapításánál az illetékes egyének nem lehetnek tisztába azzal, hogy a nagyszerű ceremóniában milyen hely illeti meg őket. Ez indította az őrnagyot arra, hogy a harcterről levelet írjon Tisza István grófnak, melyben közölte a miniszterelnökkel, hogy neki birtokában van Lotz Károly mesternek egy eredeti festménye, amely az 1867-iki koronázási menetet ábrázolja.”

Az őrnagy –az újság szerint – a festményt aztán el is juttatta a koronázási bizottságnak, arról azonban már nem ír az újság, hogy milyen mér-

tékben hasznosították az ott ábrázoltakat. (Egyébként nem találtam sehol tájékoztatást Lotz Károly itt megnevezett festményéről sem.)

Az utolsó magyar király, IV. Károly koronázási ceremóniája december 30-án hajnalban, az országgyűlés két házának együttes ülésével kezdődött, majd a képviselők átvonultak a Mátyás-templomba. A királyi pár nyolcvanas hintón érkezett, Tisza István lovon. A magyar himnusz hangjai mellett vonultak be a templomba. A hercegprímás a király jobb karját felkente szentelt olajjal, aztán a vállára tették a koronázó palástot. Megkapta a kardot, megtette az oltár előtt a vágásokat. A koronát a hercegprímás és Tisza István tették a fejére, kezébe adták a koronázási jelvényeket.

A koronázási esküt a templom előtt, a Szentháromság-szobor mellett felállított emelvényen mondta el IV. Károly, majd lóháton a Szent György térre vonult, hogy az itt emelt dombon megtegye a hagyományos kardvágásokat, és elmondja szent esküvését, hogy az országot megvédi.

Hogy ez mennyire sikerült? Azt Trianon után a mai napig „saját bőrünkön” tapasztaljuk.

Könyvészet

Koronázási Album, Érdekes Újság, 1917.

Eckhart Ferenc: *A szentkorona-eszme története*, MTA, Budapest, 1941.

Zétényi Zsolt: *Magyarország Szent Koronája*, Kairosz kiadó, 2001.

Ybl Ervin: *Lotz Károly élete és művészete*, MTA, Budapest, 1938.

Arad és Vidéke, 1916. december

IV. Károly király

Zita királyné

Milka Péter

AMERIKÁBAN JÁRTUNK (II.)

6. FOROGJON A PÉNZ!

A piacgazdaság legfőbb követelménye, a sok száz bank érdeke, hogy a pénz minél többet forogjon, mert ezáltal sokasodik. A bankok szorgalmazzák, hogy a pénz minél több műveleten menjen keresztül, mert ettől gyarapodnak. A legtöbb embernek van egy, esetleg két bankja, amely a pénzügyeit intézi. Ide érkeznek a bevételek, itt rendezik a különböző biztosítási ügyeket (pl. egészségügyi), a személyi jövedelem utáni adókat, és innen veszik fel a személyi kölcsönöket. Az amerikaiak előszeretettel veszik igénybe a banki hiteleket (van itt egy olyan mentalitás, hogy inkább én tartozzam a banknak, mint fordítva). Ezek a kölcsönök igen előnyösek a dollár stabilitása, az alacsony kamatok és a visszafizetési rendszer állandósága miatt.

Akik valamilyen drágább, több ezer dolláros dolgot vásárolnak, például házat, kocsit, mezőgazdasági gépet, vagy távoli utazásra mennek, azok mind személyi kölcsönöket vesznek igénybe. Ünnepek alkalmából (karácsony, hálaadás stb.) minden előzetes felkérés nélkül a bank jelentős kölcsönt ajánl, igen előnyös feltételek mellett. Persze érdekük, hogy magukhoz kössék és hosszú időre megtartsák ügyfeleiket. Készpénzzel

talán a leggazdagabbak fizetnek, de sok esetben még ők is a kölcsönt részesítik előnyben. Mondhatnám, hogy az amerikai emberek többségének adóssága van. A bank szorgalmasan vonja le a részleteket, de ez az embereket nem zavarja. Saját kútfőmből kialakítottam egy nem hivatalos, amerikai bérrendszert, szem előtt tartva, hogy a világ egyik leggazdagabb országáról beszélünk. Itt mindig éves bevétellel számolnak. Vannak az alacsony, (minimális) évi 20-25 ezer dollárt kitevő bérek; ezek a szakképesítés nélküli, legegyszerűbb munkákat elvégző, de mégis rendszeres tevékenységből származó jövedelmek. Például az árumozgatók, parkolóőrök, frissen bevándorolt pizzafutárok, mosogatószemélyzet stb. A közepes bérek 30-80 ezer dollár közöttiek; szerintem a lakosság túlnyomó többsége ebbe a kategóriába tartozik. A magas bérek az évi 80 ezer dollártól a csillagos égig érő bevételek. Ebbe a csoportba is nagyszámú amerikai tartozik, például egy kórházi főorvos 120 ezer dolláros évi jövedelmével, de ide tartoznak a főtisztviselők, banki szakemberek, menedzser igazgatók, egyetemi professzorok, informatikusok, politikai-gazdasági szakemberek stb. Persze ezeknek a béreknek megvan a kötelező, arányosan növekvő adórendszere (ez az úgy-

nevezett progresszív adózás, a magas jövedelmeknek akár a fele is adóba mehet). Ez rendkívül szigorú. Mulasztás vagy csalás esetén a törvény keményen büntet. A büszke amerikai tudatában úgy szerepel, hogy az adó befizetése hazafias kötelesség. (Ez tájainkon nem jellemző.) Az emberek fizetése tabu téma, erről senki sem beszél, még a legközelebbi munkatársak is titokban tartják bevételüket. A munkaadó minden egyes alkalmazottal egyénileg tárgyalja

A Chicago folyó mentén

meg bérét. Előfordulhat, hogy ugyanolyan végzettségű, ugyanolyan munkát végző alkalmazottnak különböző bére legyen. A dolgozó kérhet időnként béremelést. Vagy megkapja, vagy – ha akar – távozzon minden következmény nélkül.

A pénzt, bankjegy formájában szinte senki sem használja, a kifizetések kizárólag bankkártyával történnek, még egy fagyfaltozás vagy parkolás esetén is. Unokahúgom állandóan a telefonját nyomogatta, időnként pedig azt válaszolta kérdésemre, hogy most fizette ki a villanyt, a gázt, vagy éppen vásárolt egy pár márkás cipőt, amit aztán másnap csomagban az ajtó elé tesznek.

7. ÁRAK, KÖLTSÉGEK

Részletes kimutatást az államokban uralkodó árviszonyokról egy szakember készíthetne. Én csak mint egy hétköznapi vásárló a szembeötlő, kirívó árakról teszek néhány említést. Mindenekelőtt megállapíthatom, hogy nagy általánosságban az ottani árak megegyeznek az itthoniakkal; a bérekben van az óriási eltérés. Azért van néhány jelentős kivétel. Ezeket említem meg elsőként. Az energiaárak valószínűleg az egész világhoz képest a legalacsonyabbak. Egy gallon benzin (3,6 l) 2,20-2,70 dollár volt akkor (ez szinte naponta ugrogat), de nagy eltérések (40-50 cent) lehetnek a kutak között is, elsősorban az elhelyezkedéstől és a forgalomtól függően. A földgáz 18 cent/m³, a villanyáram 8 cent/kWh. (Az itthoni, havi kb. 100 kWh fogyasztásomért 8 dollárnak megfelelő lejt fizetnék.)

A gépkocsik, elektronikai és elektromos berendezések, háztartási gépek ára az itthoni árakkal megegyező. Egy dolog biztos: itt nem javítanak, büttykölnek semmit, lehet az bármi (tévé, cipő, ruha stb.), kidobják, és újat vásárolnak helyette.

Az élelmiszerek ára is hasonló a hazaiakéhoz, azzal a különbséggel, hogy az alapvető élelmiszerek forgalmi adója mindössze 6%, csak a kávé, alkohol és a luxuscikkek rendelkeznek magasabb áfával. Különbségek csak az üzletek között vannak, attól függően, hogy hol helyezkedik el és milyen az illető áruház. A kenyér igen különböző árakban vásárolható, 50-60 centtől 1,00-1,8 dollárig kapható, méretétől és minő-

ségétől függően. Egy gallon tej 1,8 dollár, egy 10 kg-os pulyka 12 dollár. A hétvégi bevásárláskor az élelmiszerekkel dugig pakolt bevásárlókocsi termékeiért kb. 100 dollárt fizettünk. Hálaadás ünnepe után unokahúgom ismét egy óriási pulykával tért haza. A magyarázat kézenfekvő volt, az áruház mindenkinek, aki 100 dollár felett vásárolt, ráadásként adott egy pulykát. Nagyon divatosak a biotermékek (hús, tej, gyümölcsök), amelyeket itt „organic” terméknek neveznek. Ezek viszont háromszor-négyszer drágábbak. De így is sokan vásárolják őket, mert úgy vélik, így egészségesebben élnek (persze a mennyiséget nemigen tartják szem előtt).

A sok olcsóság után megemlíteném a költséges, drága dolgokat. Általában a szolgáltatások a legköltségesebbek. Egy hölgy, ha elmegy a fodrászhoz 80-100 dollárt hagy ott, de egy kozmetikai vagy manikűrös szalonban is egy százas körüli a számla. Drága a lakásfelújítás, mázolás, parkettázás, gépkocsijavítás, de egy jobb vendéglőben történő fogyasztás, illetve színházi előadáson, koncerten vagy sporteseményen való részvétel sem olcsó. A tömegközlekedés is drága. Chicagóban egy buszjegy 2,25 dollár. Ha nincs megfelelő betegbiztosításod, az orvosi ellátás, a gyógyszerek óriási összegekbe kerülhetnek. Körülbelül egyhetes kórházi ellátás, milyenségétől függően 20 ezertől 50 ezer dollárba kerülhet. Ezért hozta létre még Obama elnök a kötelező orvosi alapszolgáltatást, amelyet a munkahelyen a fizetés arányában kell törleszteni. Addig nagyon sok amerikainak nem volt semmilyen biztosítása. Persze aki teheti, köthet egy magasabb árú, jobb biztosítást, és akkor tökéletesebb, sőt luxusellátásban részesül.

A Michigan-Avenue

Brittich Erzsébet

ÜGYVÉD VOLT MEGYÉNKBEN

VÍZSZINTES: 1. Kit ábrázol a mellékelt képen látható szobor? (1891–1977) 11. Giga, rövidítve 12. Bór vegyjele 13. Háromdimenziós műalkotás 15. Holland gépkocsijelzés 16. Higany vj. 18. Kalotaszegi falu (ék. h.) 19. **Vízs.** 1. **szülőhelye** 21. Névelő 22. Opus, rövid. 23. Azonos mássalhangzók 25. Az ügyész képviseli a bíróságon 26. Tárgyrag 27. Kender, len fás részeit ütögetéssel pozdorjává tör 29. Becézett női név 30. Darabokra szaggató 31. Kalászos gabonát betakarít 33. Dehogy! 34. Vissza: kétjegyű mássalhangzó 35. Kukoricát 38. Urán vj. (ék. f.) 39. Gyors ütemű (forgás, beszéd ...) 40. Yoko ..., John Lenon felesége volt 41. **Függ.** 25. **személyneve** (ék. f.) 43. Hidrogén vj. 44. Német úr 45. Tanít, fejlődésében segít 47. Újszülött sírás 49. Női név 50. Klasszikus kötőszó 51. Nitrogén vj. 54. Sugár jele 55. Testrész 59. Félig ecet.

1	2	3	4 S	5	6	7	8	9	10	11
12		13			14				15	
16	17	18					19	20		A
21		22		23		24		25		
26	27	28					29			
30					31	32				33
34			35	36					37	
38		39						40		
41 E	42		L		43		44			
45				46	47	48		49		
50			51		M		52	53		54
55		56	O	57	58				59	

FÜGGŐLEGES: 1. Szibériai folyam 2. Láttam, rövid. 3. Ozmium és molibdén vj. 4. **Vízs.** 1. **posztumusz kötete** 5. Legendás mexikói hős 6. Mint függ. 2. szám. 7. Akol egynemű betűi 8. Össze-vissza jár 9. Oxigén vj. 10. Kén vj. 11. **Vízs.** 1. **első kötete** 14. **Vízs.** 1. **harmadik kötete** 15. Évszak 16. **Vízs.** 1. **időskori kötetének címe** 17. Gramm 20. Mint a függ. 17. szám 24. Sugár jele 25. **A mellékelt képen látható szobor alkotójának családneve** 27. Évszak 28. Szilágy megyei falu 29. Páratlan Prater (bécsi liget) 32. Rög, keverve 36. Német személyes névmás 37. Felirat a kereszten 39. Foszfor, jód és vanádium vj. 42. Átalakulással kapcsolatos előtag idegen szavakban 44. Hidrogén vj. 46. Mint a függ. 2. szám 48. Azonos magánhangzók 52. Laurencium vj. 53. Ittrium vj. 56. Mint a függ. 24. szám 57. Mint függ. 2. szám 58. A múlt idő egyik jele 59. Kérdőszócska.

Áprilisi keresztrejtvényünk fő sorainak megfejtése:

Vízszintes: 1. Arany János 49. Ballada

Függőleges: 4. Nagyszalonta 8. Nemzetőr 11. Petőfi Sándor 14. Arad 32. Toldi

Kövér Péter

A NEMZÉS MISZTÉRIUMA, AVAGY AZ OROSZLÁN ÉS A DISZNÓ

Szeretek moziba járni. Egy természetfilmből megtudtam, hogy az oroszlán, az állatok királya 30-40-szer párzik háremével naponta, amíg a közönséges moslékzabáló házi disznó orgazmusa fél órát tart a bűdös ólban. Tisztában vagyok a szemrehányások rizikójával, de én a minőséget részesítem előnyben. Azzal is tisztában vagyok, hogy a téma rengeteg taposóaknát rejt már az idők kezdetétől. Azt mondja a Neander-völgyi ősöm a crô-magnoni ősömnek: „Te, ide figyelj, ha teherbe ejtem a nejed, akkor mi rokonok vagyunk!” „Az nem, de kvittek!”

Pont olyan jól tudom, mint te meg ő, mint mi, ti és ők, hogy a szex meghatározza az életünket. Döntéseinket és céljainkat irányítja emberi voltunk állati alapérzete. Gondolatainkat átítatja, nem meglepő, hogy a férfiak idejük 60%-ában erre gondolnak. Meglepő, hogy 40%-ban nem! Túlzás nélkül mondhatjuk, mozgatórugója, ha akarod, csírája az egyén- és törzsfejlődésnek, a szociális kötelékeknek, valahol magának az egészségnek. Mint téma megkerülhetetlen, bár mindenki szívesen kerülgeti. Nem összetévesztendő a szerelemmel, de így is alapmotívuma a művészeteknek. Ha egy könyvből hiányzik, az már nem is jó könyv, és én azt szeretném, hogy ez a könyv jó legyen. Álszemérem miatt ne írjak arról, amiről mindenki beszél? A modern mozi kötelezően elvárt eleme. Izgatottan jelentették osztálytársaim, hogy a jövő héten jön egy román film, amiben lesz egy igazi szexjeleket. Tényleg. Micsoda?! Már hétfőn ott ültünk, és ahogy mondták, tényleg. Egy töltés mögött egymásra találtak. Amikor a legérdekesebb lett volna, jött egy hosszú tehervonat, és mire elment, lemaradtunk az egésztől. Kedden is elmentünk a moziba, szerdán is és így tovább, mert tudtuk, hogy a vasút megbízhatatlan, egy nap biztosan késik a vonat, és akkor... A reklámpar szintén erre épít. A frankfurti autóvásáron évről évre bemutatják a világnak a legújabb futurisztikus autócsodákat. Egy minden férfisívet megdobogtató, kíváncsú, ellenállhatatlan, divatos, csábos, gusztusos Lamborghini hűtőházán ott vonaglott egy majdnem

meztelen nimfa magas sarkú cipőben. Ettől minden férfi – én is – izgalomba jött, nehogy megkarcolja a lakkot.

Vitán felül társasági téma. Sőt! A legizgalmasabb! Izgalmasabb még az adóbevallásnál, de más vallási kérdéseknél is. Milyen unalmas lenne egy buli nélküle. Mindenkit érdekel. Többen értenek hozzá, mint a focihoz vagy a politikához, pedig titok. Hálószoatitok. Mégis mindenki tudni véli, mi történik a sötétben, ahol nem tartottam a gyertyát. Pedig a sötétség éppen olyan anonim, mint az internet, ahol lejátszódnak a pornó dolgok. Olvasom, hogy percenként harmincezerszer kattintanak ilyen egyértelmű oldalakra, és ennek 70%-a 9 és 17 óra között, azaz munkaidőben történik, és átlagban nyolc percre. Nono! Munkaadók beindítottak egy „PorNo” nevű ellenprogramot a produktivitás növelésére. Én ezen nem gondolkodom, de hát mégis vagyok, mint a racionalista Descartes, akiről tudjuk, hogy miért van. „Coito, ergo sum!” Nem gondolkodás kérdése. Ha szülei gondolkodtak volna, akkor ő nem lenne.

A kultúra szempontjából kontraproduktív, mert annak lényege, hogy az ember ne enyelegjen túl sokat, mert akkor nem jut ideje másra. Tudomány, filozófia, művészet csak úgy jöhet létre, hogy a tudós, a filozófus, a művész nem pazarolja értékes idejét a hálószoatában. Szókratész feleségét Xanthippének hívták. Aki tud ógörögül, az tudja, hogy az fejfájást jelent. Értjük, ugye, maradt ideje másra is, megalkotta a napnyugati vízilófiát. A férfi, aki azt hangoztatja, hogy a nő helye a konyhában van, nem tudja, mire való a háló, ahol behálózzák. A dolognak van egy biológiai és egy isteni oldala. Biológiai ugye, amikor otthon a hitvessel, isteni meg idegenben. Mindenesetre kettő kell hozzá. Aki skót, az egyedül is elintézheti. Hogy lehet egy kínzó érzéstől megszabadulni, tudjuk a bibliai Onántól, aki nem az éhségre gondolt a has dörzsölésével. Bizton van aszexuális szaporodás is, lásd a leveli tetű, a bélgiliszta vagy egyes csigák esetében. A méheknél csak a királynőnek dukál az, amiről az orléans-i szűz lemaradt. Ezt nevezik

parthenogenesisnek, ami annyit tesz, mint szep-lőtlen fogantatás. A dogma szerint a mindig vén trottyként ábrázolt József, az asztalos nem ejthetett már szeplőket, rollátorral járt. Éppen ezért gyanús, hogy „Gáspár, Menyhért s Boldizsár, aki szerencsen király”, miért akarta rögtön látni az újszülöttet. Ha Boldizsárt mindjárt ki is zárhatjuk, még mindig maradt érdekelve két napkeleti király.

A dolog végül is a faj fenntartásáról szól, arról, hogy génjeink tovább éljenek egy utódban. Ez a jó hír. A rossz, hogy a rossz tulajdonságok is átöröklődnek, és ezzel rosszat teszünk az utódnak. Néha egy generációt átugranak, így az anyósom rigolyái megjelenhetnek az unokámon Mendel törvényei szerint. A géneket a szex teszi halhatatlanná, még akkor is, ha a franciák az orgazmust egy kicsit halálinak tekintik. „La petite mort”, a kis halál, mert az agy kikapcsol, megszűnik az öntudat, és nincs már több kívánságod. Esetleg egy cigaretta, a posztkoitalis szippantás. És a hűtlenség csak növeli a fajfenntartás sikerét. Minden egyed a saját génjeit akarja nemzéssel nemzedékeken átmenteni. A felszarvazott nem is jár rosszul, mert a szarv, az agancs, az agyar, a fogak nem a táplálék megszerzésére vannak, hanem a sógor elkergetésére.

Két kutatási módszer alkalmazható. A statisztikai, azaz a gyakorló alanyok alkalomszerű kiválasztása és megkérdezése. Ez már egyszer nem működik, mert a férfiak mind szemérmetlenül dicsekszenek, ezért nem releváns, míg a nők szemérmesen letagadnak mindent, azért nem releváns. A másik sokkal egyszerűbb és érthetőbb. A tudományos evidencián alapuló in vitro módszer: a parthenogenesis, mint a vegetatív endomitózis ameiótikus formája, a klónok sztochasztikus sodródása és episztatikus szelekciója a transzilván genotípusoknál, a Fisher-Müller elmélet szerint különös tekintettel amfinikus parthenogenetikus populáció hatására és a heterozigócia mértékére holdtöltekor, a kimenős aradi rekrutáknál.

A romantikus szerelem szent kifejezője a tantrikus szerelem. Nem mi, a hippigeneráció találtuk fel. A hindu hagyományokból származik, és az isteni nőt az állati ösztönök fölé emeli. A pár az együttlétben, egy isteni tevékenységben törekszik az örömök felfedezésére. Ez egy több évezredes jógaforma, ahol a tökélyt meditálással, légzési gyakorlatokkal és kántálással lehet elérni. Speciális közösségi helyeken történik, ami kapóra jön olyan fiataloknak, akiknek még nincs lakásuk.

Az összhanghoz vezető út koroktól, kultúráktól, társadalmi közegektől függően eltérő, amiből következik, hogy nincs univerzális szexrecept. Kreativitás szükségeltetik. A teóriák különböznek

egymástól. Az egész világot a fejére állítják, csak az isteni nőt nem, azt lefektetik!

Mennyivel egyszerűbb volt az anti(k) világban, ahol az erotika általánosságban és részleteiben az istenek között is jelen volt, mintegy követendő mintaként. Zeusz maga nemcsak a göré volt, hanem a fő kurvapecér is, isteni kollégái közt a legszexmániásabb az Olympuson. Legalább hatvanhárom szeretőjét ismeri név szerint a mitológia, ami figyelemre méltó, mert Bill Clintonnak az „oval office”-ban csak egyet. Nővel, férfival, gyerekkel, kecskével, saját lányával, fiával. És milyen fondorlatosan! A legyet röptében és a tücsköt ciripelés közben is. Minden le van írva részletesen a kis mitolo-pornográfiában. Már kétszer elvált, mielőtt szemet vetett Hérára – egyesek szerint a húga –, aki nem állt szóba vele. Ekkor édes kis madárkává változott, aki Héra ölében keresett menedéket, és ha már ott volt, visszaváltozott, és magáévá tette. A frigyből született a szépséges Perszephóné, akit kígyó alakjában csábított el. Jó trükk! Akinek emberi kinézésében nem kellett, azt valami zoophil alakban csalta lépre. Micsoda egy alak?! A jó alakú, százszorszép Európa előtt ezüst szőrű bikaként tetszelgett, hagyta magát simogatni, míg Európa felült, mint a Brexitnek, és elporzott vele. A történetírás nem jegyezte fel, sose fogjuk megtudni, hogy mit csináltak. Csak arról maradt fenn festmény, hogy mire visszatért, már áldott állapotban volt. A kíváncsú nymphát, Klytoriszt hangya alakjában csábította el, de erről nem maradt fenn festmény. Fantáziája mindenféle majorságra kiterjedt. A legsűrűbben idézett félrelépése, amikor hatyú képében lepi meg Lédát, az alvó krétai királynét, aki nem is tudta, hogy történt az, ami történt. Ha kellett, aranyeső formájában folyt be Danaéhoz, máskor ködként. A hűséges Alkménénél nem jutott tovább, muszáj volt felvennie férjeurának a porhüvelyét. (Hogy porzójával beporozza a hüvelyét!!!) Mint az igaz életben. Ezt az egészet csak tanulságképpen soroltam itt fel. Hölgyeim! Nem érdemes ellenkezni!

A mi hitvány, mindennapi fantáziánk ehhez képest sekélyes, amit a test- és élvezettagadó kereszténységre vezethetünk vissza. Plátó is az élvezettől akar megóvni. Nem szabad az értékes energiát pazarolni, ezért az érzelmi oldalt propagálja. Talán nincs még egy téma, amivel a prúd egyház többet foglalkozott volna, mint a szexszel. Mit szabad, és mit nem? Szabad-e fogamzásgátlót szedni, óvszert használni? Válás után újránősülni? Mi van az egynemű szerelemmel? Természetellenes, végül is a természetben csak mintegy ezerötszáz fajnál fordul elő. Ezekre a kérdésekre keresi a választ

évszázadok óta mániákusan. Képzeljük el a püspöki szinódust, ahol az erkölcs és szex kérdéseit meghányják-vetik. Mi legyen a vadházasságból született ivadékokkal, a házasságtöréssel? Ezt kell eldöntenie egy sor cölibátusban élő szexmorál-szakértőnek. Sokszor jöttányi a különbség. Na jó, nem egy jöttányi, csak egy kis „m”. Mi marad, ha kimarad az „m” a morálszexből. Bocsánatos bűn! Meggyónni és verekelni. Egy szolgálati úton levő ügynök meggyónja, hogy nem bírt ellenállni egy fiatal bombázó kísértésének, és gondolatban vétkezett. „Csak gondolatban?” „Igen. Isten bizony!” „Akkor penitenciaként, fiam, minden nap megiszol három veder kútvizet, egy hétig!” „Miért ilyen sokat?” „Mert ennyit iszik egy ökör!”

Kinek ítélje Párizs az almát? Látjuk magunk előtt a festményt. Athénének, Hérának vagy Aphroditének? Látunk egy felöltözött férfit és három pucér nőt. Az alma kinek dukál, mert állni áll. Igen-csak gruppensexnek néz ki a dolog. Tudjuk, hogy Aphrodité volt a befutó, mert afrodiziákumot étetett vele. A Paradicsom és az egész Olymposz egy nagy nudistatelep. Míg Ádám egynejtű, ez is egy oldalbordájába került, más világvallás a többnejűséget hirdeti. Bigámia az – a definíció szerint –, amikor egy nejjel többed van, mint kéne. A szomszédom, Szedlacsek is így gondolkozik, pedig monogám. Mellette lakik a gyönyörűséges Psyché, a legszebb nő a mi utcánkban. Aki őt akarja megkörnyékezní, annak magasra kell állítania a léceket. A féltékeny Vénusznak a 6/b-ből nem tetszett, hogy nem őt dicsérik, ezért adott egy nyilat fiának, Ámornak, a kis huncut szerelmi nyilasnak, hogy nyilazza már meg vele Psychét, amitől az majd halálosan beleszeret az első férfiba, akit meglát, a marhapofa Szedlacsekbe. De Szedlacsek már nős volt, ezért a gyönyörűséges Psyché, aki pszichésen labilis volt, elhatározta, hogy leveti magát a 6/b-ből. Szerencsére éppen arra járt Zephir, a Szélisten, aki elkapta, hazavitte, és boldogan éltek, amíg... Ámor, ez a kamaszodó cselszövő és régi hódoló meg nem látogatta minden éjjel, és meglepte álmában. Csakhogy, amikor elkezdett fújni a szél, abba kellett hagyniuk, mert jött haza Zephir a váltásból. Latinul beszéltek valami intreruptusról. Mégis lett egy kislányuk, akit Voluptasnak neveztek, ami ugye élvhajhászt jelent, de nem hasonlított Szedlacsekre. Visszaolvastva, ez az írás nem is az oroslánról és a disznóról szól, hanem csak a disznóról!

NYUGATI JELEN családod NAPILAPJA!

Az előfizetési feltételekről érdeklődjön a 0257-280-751-es telefonszámon.

A Szövetség nonprofit jellegű, alapítványi kiadvány, önkéntes adományokból tartja fenn magát. A szerkesztők, szerzők honoráriumában nem részesülnek, a jövőre vonatkozóan sem ígérhetünk, köszöneten kívül, más elismerést.

**KERESSÉK, OLVASSÁK,
TÁMOGASSÁK
A SZÖVÉTNEKET!**

LAPZÁRTA

A következő, augusztusi számunk lapzárta július 25.; a megjelenést 2017. augusztus 20-ra tervezzük.

Köszönjük

Balogh Enikő Csilla,
Betegh János és neje, Budai Tibor,
Görgicze István, Kajtor Piroska,
Kovács Mária, Kozma Simon,
Matúz András, Nádasdy Árpád,
Dr. Papp Attila, Pozsár Ibolya,
Szanda László (Rural Service Kft.),
Dr. Túsz Ferenc, Znorovszky Ildikó

nagylelkű támogatását.

Szövetség

Aradi Kulturális Szemle
XXI. évfolyam, 3. (118.) szám

Kiadja:

az Alma Mater Alapítvány, Arad

Postacím:

310085 Arad,
Str. Calvin nr. 22
Tel: +40/740-955132
+40/257-281140

E-mail: juhaszbela50@gmail.com

ISSN 1454 282 X

Főszerkesztő:

Juhász Béla

Szerkesztő bizottság:

Fekete Réka, Ilona János, Matekovits
Mihály, Pataky Lehel Zolt, Puskel Péter,
Rudolf Ágnes, Siska-Szabó Hajnalka,
Siska-Szabó Zoltán, Szilvágyi Zolt,
Ujj János

Lapadminisztráció és terjesztés:

Szász Eszter

Korrektúra, technikai szerkesztés:

Rudolf Ágnes

Képszerkesztés: Allerhand István

Rovatcím-grafikák:

Fritz Mihály, Kettő Groza János,
Móré-Sághi Annamária

Címlapon:

Első szentáldozás az arad-belvárosi római katolikus templomban (Kurunczi Ferenc felvétele)

A hátsó borítón:

Nyár (Allerhand István felvétele)

A terjesztésben együttműködnek:

Bartók Mária, Britich Erzsébet,
Czeplédi Judit, Erdélyi Ildikó, Gnant János,
Kori Edina, Molnár Andrea, Piroska István,
Szilvágyi Sándor, Tóthpál Renáta, Vágási
Márta, Vörös Annamária, Zilahi András

Olvasóink a Szövétneket megtalálják a Tulipán és a Jelen könyvesboltban, valamint egyházainknál és terjesztőinknél.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.

**BEKUKKANTÁS SIMÓ MARGIT
SZÁZ ILLUSZTRÁCIÓ
DANTE ISTENI SZÍNJÁTÉKÁHOZ
CÍMŰ KIÁLLÍTÁSÁBA (KÖLCSEY KÉPTÁR 9.)**

*Pokol, III. ének
A pokol kapuja*

*Pokol, XXII. ének
A kígyóemberek*

*Pokol, XXII. ének
Pokoli bohózat*

*Purgatórium, III. ének
A kiátkozottak*

*Purgatórium, XXV. ének
A nemzés és a szellemtest*

*Purgatórium, XXVII. ének
Csillagos éjszaka*

*Paradicsom, I. ének
Dante elhagyja a Földet*

*Paradicsom, XXXIII. ének
A rózsaszirmok*

*Paradicsom, XXXIII. ének
Az istenlátás*

Garai Gábor
JÚNIUS

*Tudom, meghalnék idegenben;
ott még a fák sem ilyenek;
nem virított bodza a berekben,
akácok könnye sem pereg;
nem részegít a szénaillat,
nem villámfénnyel jön a nyár,
nem így táncol felhőn a csillag,
nem szédül az égtől a táj...*

*Meghalok itt is: a gyönyörtől,
hogy a repceföld színarany,
hogy a lomb oly zöld, szinte tombol,
s a kőnek is illata van;
hogy áll a búza nyers kalásza,
mintha világot nemzene,
s e tájon az lel csak magára,
ki végleg egyesült vele.*

